

b

482

CATALOGUS

VAN DE

TENTOONSTELLING

VOOR

TAAL-, LAND- EN VOLKSKUNDE

VAN

OOST—JAVA EN MADOERA,

TE HOUDEN

TE

SOERABAJA

25 SEPTEMBER — 10 OCTOBER 1926

— DOOR —

HET JAVA-INSTITUUT

DRUKKERIJ NIJLAND — SOERABAJA.

BIBLIOTHEEK KITLV

0007 6669

067192289

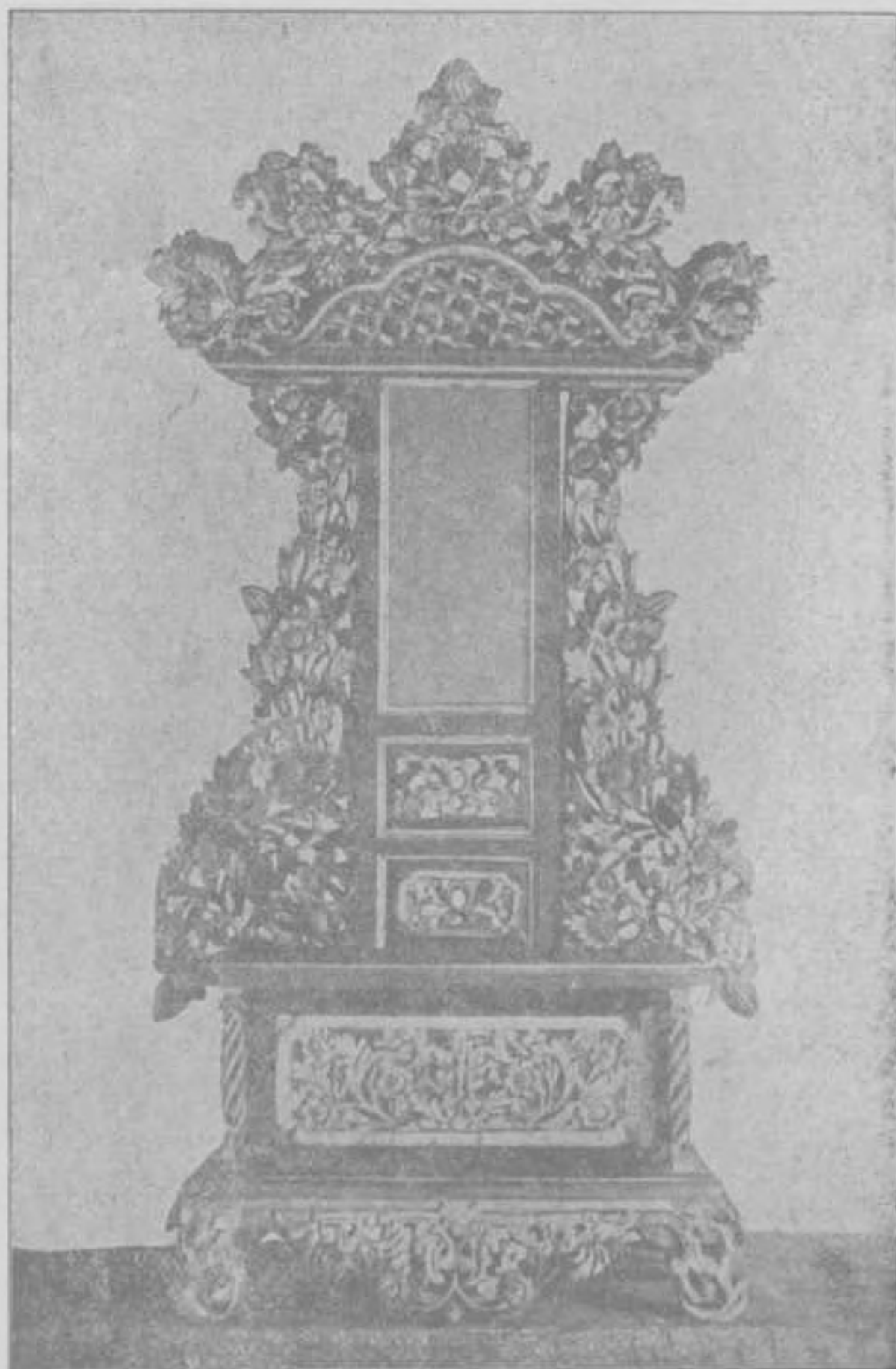
TENTONSTELING
HET JAVANESE
TUUTITSI-AVAL-TEH
DOOR

ANTIQUARIAAT
C.P.J. VAN DER PEET
N. SPIEGELSTRAAT 33-35
AMSTERDAM

6
482

CATALOGUS

VAN DE

TENTOONSTELLING
TE SOERABAJA.

TE HOUDEN VANAF 25 SEPT. - 10 OCT. 1926.

DOOR

HET JAVA-INSTITUUT

DRUKKERIJ NIJLAND, SOERABAJA.

15/5 59

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

INDEELING

DER

TENTOONSTELLING

Vak A. Hindoe javaansche bronzen, nieuwjavaansch koperwerk en goud- en zilverwerk.

Vak B. Prauwen.

Vak C. Inzending Soerakarta.

Vak D. Wapens en Landbouwgereedschappen.

Vak E. Wajang.

Vak F. Batikwerk.

Vak G. Vlechtwerk.

Vak H. Inzending Jogjakarta.

Vak I. Houtsnijwerk.

Ets v/d. Kunstschilder Johs. Nicolaas Jr.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

OPENINGSWOORD

van

Dokter R. SOETOMO

*Mijnheer de Resident,
Kangdjeng Goesti Mangkoe Nagara,
Gij vertegenwoordigers van H. H. den Soesoeboenan van Soe-
rakarta en den Sultan van Jogjakarta en van den Stedehouder
van Karang Asem,
Mijnheer de Burgemeester van Soerabaja,
Dames en Heeren,*

Namens het tentoonstellingscomité heet ik U bij de opening van deze tentoonstelling van harte welkom.

De bedoeling van deze tentoonstelling zal op verzoek van het comité zoo aanstonds worden uiteengezet door ons medelid architect Citroen.

Mijn taak zal zich bepalen tot het uitspreken van den dank van het tentoonstellingscomité aan allen die moeite noch tijd hebben gespaard om deze tentoonstelling op te bouwen.

Om niet te vervallen in het noemen van vele namen wil ik in het algemeen dank zeggen aan het Europeesch en Inlandsch Binnenlandsch Bestuur van Java en Madoera, aan de Zelfbestuurders van Java, en zeker niet minder aan hen die door inzendingen, alsmede door het helpen schikken en ordenen van het geexposeerde, tot het welslagen van deze tentoonstelling het hunne hebben bijgedragen.

Tevens past ons een woord van dank aan de firma's Maurice Wolf en Lindeteves voor het belangloos in bruikleen afstaan van hunne vitrines en brandkast.

Het is mij een eer en een genoegen hiermee deze derde tentoonstelling van het Java-Instituut te openen. Ik hoop dat zij allen, die haar bezichtigen, voldoening zal schenken en tot leering zal zijn.

Mag ik thans het woord geven aan den Heer Citroen, die met enkele korte woorden een kleine toelichting zal geven.

R E D E
van den
Heer C. CITROEN.

Dames en Heeren,

Voor en aleer U tot het bezichtigen der tentoonstelling overgaat, zij het mij vergund enkele oogenblikken Uw aandacht te vragen.

Laat ik voor diegenen onder U die niet volkomen op de hoogte zijn van de bedoeling en het streven van het Java-Instituut beginnen met er aan te herinneren welke gedachtengang tot het samenstellen dezer tentoonstelling heeft geleid.

De bedoeling van het Java-Instituut is (wij kunnen dat in de statuten van het Java-Instituut vinden) o.m. de ontwikkeling van de inheemsche cultuur, in den meest uitgebreiden zin des woords, van Java, Madoera en Bali te bevorderen. Het Instituut tracht dit doel te bereiken door het houden van congressen en tentoonstellingen. Deze tentoonstelling nu is een der middelen tot het bereiken van bovengenoemd doel.

De eerste tentoonstelling van het Java-Instituut werd gehouden in 1920 in de Kaboepatèn te Bandoeng; het was een tentoonstelling van houtsnijwerk.

De tweede tentoonstelling van het Java-Instituut, in 1924 in Jogja gehouden, betrof de Javaansche architectuur en meubelkunst.

Deze, m.i. verreweg de belangrijkste der tot nu toe gehouden tentoonstellingen, de derde in de reeks, die thans in Soerabaja wordt gehouden, betreft de kunstnijverheid in het algemeen. Bovendien is hieraan verbonden een expositie van modellen van prauwen van de meest uiteenlopende typen die op Madoera en Oost-Java worden gebruikt.

Dat ik zooeven sprak van de belangrijkste der gehouden tentoonstellingen is daarom, omdat deze expositie geheel het karakter heeft van samengaan van kunst en nijverheid, de vorm van kunstbeoefening, welke voor een volk de meest zegenrijke gevolgen heeft.

Scheiding van kunst en nijverheid daarentegen werkt in de tegenovergestelde richting, leidt tot subjectiviteit met de daaraan verbonden nodlottige gevolgen.

Zegt ook niet Berlage in zijn „Schoonheid in samenleving”: „Want een algemeen geworden stijl resulteert slechts uit de gestadige ontwikkeling in een gemeenschappelijke kunstidee; deze is de resultante van het gemeenschappelijk werk van tal van kunstenaars, wanneer dat werk door benadering van het begrip, de synthese der algemeenheid zoekt, welke synthese daardoor alle subjectiviteit te boven gaat.”

De ontwikkeling van dezen algemeenen schoonheids-zin, niet dus van de individueele, verheft den menschelijken geest, voert hem tot een hooger plan; de gevolgen komen het geheele volk ten goede. Het is daarom ons aller plicht mede te helpen, ieder naar zijn eigen vermogen, de bevolking de gelegenheid te geven tot de ontwikkeling van den zin voor schoonheid.

Om dit doel te bereiken zal het noodig zijn over te gaan tot het oprichten van scholen en inrichtingen voor kunstnijverheid. Bovendien moeten er zoo spoedig mogelijk, al is het voorloopig op bescheiden schaal, musea gesticht worden waar verzamelingen worden aangelegd van goede specimina der oude kunstnijverheid, welke technieken geheel of gedeeltelijk verloren zijn gegaan. Die moeten den studeerenden tot voorbeeld strekken.

Van belang is het in verband hiermede U het volgende te vertellen.

Eenige maanden geleden is op Javaansch initiatief een conferentie gehouden ten huize van den Resident van Jogja, den Heer Jasper, die, zooals bekend is, zijn sporen heeft verdiend op het gebied van de bevordering der Inlandsche kunstnijverheid. Bij deze conferentie waren tegenwoordig de Chef van de afdeeling Nijverheid van het Departement van Landbouw, Handel en Nijverheid, de Secretaris van het Java-Instituut en enkele belangstellenden. Het doel van deze conferentie was, middelen te beramen om de gedeeltelijk verloren gegane of in verval geraakte takken van kunstnijverheid weer nieuw leven in te blazen en tot bloei te brengen. Men meende dat doel door aanpassing aan nieuwe omstandigheden en door reorganisatie van het afzetgebied wel te kunnen bereiken.

Verder meende men dat door het oprichten van kunstambachtscholen en kunstnijverheidsscholen, door het oprichten van permanente monsterkamers en door het stichten van musea dit doel in hooge mate zou kunnen worden benaderd.

Dames en Heeren, wanneer U straks het vele, dat U deze tentoonstelling biedt, zult bewonderen, houtsnijwerk, van de onderdeelen der Javaansche en Madoereesche interieurkunst, als achterwanden, bovenlichten van deuren, enz. tot kleiner, vaak minitieuwer bewerkte voorwerpen als kastjes, kistjes, spiegeltjes, dakonspelen, enz. enz., batik- en weefkunst, de schitterende wajangspelen, zooals de wajang-koelit, wajang-klitik, de topèng, enz., wanneer U Uwe wandeling vervolgend langs de afdeeling wapens, in de afdeeling prauwen belandt en tenslotte na bezichtiging der afdeeling goud- en zilversmidkunst en oude bronzen Uw rondwandeling hebt voltooid, zal bij velen Uwer vooral na mijne toelichting, ongetwijfeld de vraag rijzen of het niet mogelijk zou zijn het hier geexposeerde in Soerabaja te houden als kern van een museum dat onze stad, de grootste handelsstad van Nederlandsch-Indië, waardig zou zijn.

Deze gelegenheid is te schoon om er geen gebruik van te maken, daar het hier tentoongestelde, zooals reeds gezegd, voornamelijk uit Oost-Java en Madoera afkomstig is, en dus bij uitstek op zijn plaats is in Soerabaja, de hoofdstad van Oost-Java.

Ten zeerste zou het te betreuren zijn, wanneer het resultaat van het vele moeilijke en moeizame werk, dat er is gedaan, door alle medewerkers, maar vooral door den Secretaris van het Java-Instituut, die van alles de ziel was, niet ten dienste van de bevolking van Oost-Java en Madoera hier in Soerabaja zou zijn te behouden.

Dames en Heeren, mag ik U nu uitnoodigen een rondgang te doen door de tentoonstelling.

OUD-JAVAANSCH BRONZEN.

Gedurende den geheelen hindoejavaanschen tijd is brons een zeer geliefd materiaal geweest om er allerhande zaken uit te vervaardigen, vooral die, welke voor den eeredienst bestemd waren. Talloos zijn de bronsvondsten dan ook op Java geweest en zelfs trof men eenmaal bronzen beeldjes in zoo grooten getale bijeen, dat men moest aannemen dat daar ter plaatse een industrie bestaan had. Voornamelijk heeft Midden-Java bronzen opgeleverd en enkele der middenjavaansche tempels hebben zeker honderden van bronzen beelden bevat, waarvan sommige meer dan levensgroot waren. Helaas is geen enkel levensgroot bronzen beeld gespaard gebleven en weten wij alleen uit de opgegraven brokstukken, hoe het er eenmaal moet hebben uitgezien. Men boetseerde waarschijnlijk uit was de beelden om een kern van klei, eventueel versterkt door een ijzeren geraamte; de was smolt bij het gieten weg. Het gebruikte materiaal is in den middenjavaanschen tijd (pl. min. 700 — 1000 n.C.) het best; in lateren tijd is het kopergehalte meer en meer overwegend. Ten slotte vindt men beeldjes en andere voorwerpen uit bijna zuiver koper.

Behalve beelden en beeldjes van goden, die in de tempels, doch waarschijnlijk ook in huis werden neergezet, om te dienen als „medium” tusschen mensch en godheid, had men ook andere bronzen voorwerpen. Om te beginnen veel zaken die met de vereering dier goden samenhangen als: wijwatervazen, wijwaterkommen, wierookvaten, offerschalen, zgn. bidschellen, hangklokken, verschillende soorten van lampen enz., alles dingen, die nog heden op Bali, waar de hindoeistische godsdienst nog bestaat, in gebruik zijn. Van al deze voorwerpen zijn een of meer exemplaren ter tentoonstelling aanwezig. Voorts vond men in den grond spiegels, veeklokken en schellen, platen waarop oorkonden der vorsten zijn gegrift (meest vrome stichtingen) en die het voornaamste materiaal leverden voor onze kennis der oudjavaansche geschiedenis. Zulk een inscriptie is eveneens aanwezig; een ander merkwaardig voorwerp is een blok, waarmede men munten kon slaan.

Dat al deze en dergelijke voorwerpen fraai versierd werden, spreekt bij de hoog ontwikkelde kunstzin der oude Javanen vanzelf; in den oudsten tijd heeft daarbij het aan de Hindoes ontleende ornament de overhand, doch in de tweede groote periode, waarin men de oudjavaansche geschiedenis kan verdeelen, de Oostjavaansche (van pl. min. 1000 — 1500 n.C.), worden de vormen meer en meer zuiver javaansch en winnen veelal aan stijlgevoel en verfijning. Ten slotte nadert de vormenschat die van de tegenwoordige wajang en krijgen met name de goden- en heldenfiguren een onmiskenbaar nieuwjavaansch karakter. In de periode van het bestaan van Madjapahit (pl. min. 1300 — 1500 n.C.) heeft de bronskunst evenzeer gebloeid als daarvoor en tal van voorwerpen, ter

tentoonstelling aanwezig, kunnen daarvan getuigen. Het grootste gedeelte ervan is namelijk uit die streek afkomstig.

Het tentoongestelde is een keuze uit de collecties van Pangeran Adipati Mangkoe Nagoro VII, Dr. Klaverweiden, den heer Wolf te Soerabaia, den Regent van Sampang en den Patih van Kraksaän.

*Grootendeels uit de omgeving van Madjapahit,
(In de linkerkast).*

- 1 - 5,5a Dhyânibuddha (no. 5 Chineesch?)
- 6,6a Dhyânibodhisattwa
- 7 Kop van een bodhisattwa? (massief)
- 8 Torso van een knaap
- 9 - 15 Offerschaal (talam)
- 16 - 20 Altaarschel (ghantâ)
- 21 - 22 Hangklok
- 23 Topstuk van een hangklok met voorstelling van een vliegenden daemon, die een vrouw rooft op Sita (Wilmana?)
- 24 Topstuk van een hangklok. Nandi, stier van Çiwa.
- 25 - 26 Wijwatervaa
- 27 - 31 Wijwaterkom
- 32 - 35 Wierookvat (padupan)
- 36 - 38 Zodiakbeker (parasen)
- 39 Lamp met 4 pitten
- 40 Lamp met 3 pitten
- 41 Lamp met één pit, in den vorm van een visch
- 42 Lamp met één pit, om op een stok gestoken te worden
- 43 - 46 Veeklokken en schellen
- 47 Kindersloffen, in den vorm van een visch
- 48 Spiegel
- 49 Twee platen met een inscriptie uit den bloeitijd van Madjahit. Zie Djawa, Congresnummer
- 50 Voetring
- 51 Blok om munten te slaan
- 52 Stijgbeugels (ijzer met goud- en zilverinlegwerk. (Niet hindoe-
javaansch)
- 53 Bronzen mand met verschillende voorstellingen
- 54 Doosje in Stûpa-vorm
- 55 Pinangschaar (ijzer met goud-inlegwerk. (Niet hindoe-javaansch.)
- 56 Lamp met vier pitten, met voorstelling van Wishnu op Garuda (?)
- 57 Gesp in den vorm van een kâla-kop.

NIEUW JAVAANSCH KOPERWERK

(In de rechterkast en tegen de wanden)

Was het materiaal in den hindoejavaanschen tijd brons, in den nieuweren tijd gebruikte men grootendeels koper; slechts voor de gamelan wordt nog een speciaal mengsel vervaardigd, het gangsa, een klokkespijs. Veelal werden in den ouden tijd bronzen voorwerpen omgesmolten om voor de vervaardiging van gamelans te dienen. Zooals vanzelf spreekt worden nu geen voorwerpen van ritueel meer vervaardigd, doch slechts voorwerpen van dagelijksch gebruik. Alleen vindt men bij de krobongan, het staatsiebed en tevens de vereeringsplaats voor Dewi Sri, nog enkele voorwerpen, die betrekking hebben op een oud-inheemsche vereering: de lampoe sewoe (duizend-lamp), bokors voor rijst enz. Het meest komen echter voor allerlei soorten van ketels (tjèrèt, porong enz.), spuwvazen (paidon, tempolong), sirihstellen (pakinangan), veeklokken (klentongan), lampen enz. Fijn à jour-werk vindt men bij het beslag van kisten en kasten, ciseleerwerk op schalen, ketels en dergelijke.

Van dit alles zijn talrijke goede voorbeelden ter tentoonstelling aanwezig. Helaas heeft men in de laatste jaren ook niet-javaansche gebruiksvoorwerpen van zgn. javaansch ornament voorzien en daarbij vaak hindoejavaansch ornament klakkeloos nagebootst; een mistasting, die in Europa als classicisme enz. alerwege afkeuring heeft verkregen. De tijd zal hier ook voor Java verandering in brengen.

Een doel dezer tentoonstelling is het aan te toonen, dat bij het houtsnijwerk en dergel. een schat aan nieuwjavaansch ornament gevonden wordt, waaruit ook door den koperslager ruimschoots kan geput worden, zonder dat deze gevaar loopt een lang vergeten en niet meer gevoelde ornamentiek te hulp te roepen.

(Inzendingen van Dr. Klaverweiden, Regent van Probolinggo, Regent van Bangkalan, Regent van Pasoeroean, Patih van Kraksaän.)

- 1 - 8 Schenkblad (beri)
- 9 - 12 Spuwvaas (paidon)
- 13 - 16 Sirihstel (pakinangan)
- 17 - 18 Sirihdoos (djepoen)
- 19 - 26 Kom (bokor)
- 27 - 37 Ketel (tjèrèt, porong)
- 38 - 40 Waterkruik (gendi)
- 41 - 42 Wierookvat (paratoesan)
- 43 - 48 Doos voor kostbaarheden (bogem)
- 49 Weegschaal (tradjoe)
- 50 Bonang met gegoten ornament
- 51 - 54 Pinangschaar (katjip)
- 55 Beslag voor sloffen
- 56 - 58 Enkelringen (krontjong)
- 59 Muziekinstrument (kamanak)

- 60 Stijgbeugel (Sangga wedi)
- 61 - 62 Klamboehaken (tjantèlan klamboe)
- 63 - 91 Beslag voor bantal's, kisten enz.
- 92 - 94 Hanglamp (lampoe gantoeng)
- 95 - 98 Wajanglamp (blèntjong)
- 99-106 Wandlamp (tèplok)
- 107 Staande lamp (djodong)
- 108-110 Garoeda
- 112 Klok met inscriptie
- 113-119 Veeklokken (klentongan)
- 120-121 Potten (klemoek)
- 122 Pajoengstandaard (plangkan).
- 123 Kookpot (dandang)
- 124 Bokor
- 125 Lamp
- 126-127 Ketel

GOUD- EN ZILVERWERK.

De clou van het tentoongestelde smeedwerk wordt gevormd door de inzending van Z. H. den Soesoehoenan van Soerakarta. Allereerst de rijks-sieraden, (oepatjara), die op feestdagen voor den vorst worden uitgedragen en van zuiver goud zijn vervaardigd. Omtrent de oorspronkelijke beteekenis dier meerendeels diervormige voorwerpen, die van binnen hol zijn om er sirih enz. in te bergen, tast men nog in het duister. Reeds zeer lang zijn zij echter opgevat als 'scepter en rijksappel' van de Javaansche vorsten; de vorstenmacht wordt als het ware verbonden geacht met deze voorwerpen.

Wij vinden er onder olifanten, herten, kip met kuikens, eend, fasant en enkele mythische dieren. Voorts de waaiers van pauwenveeren (lar badak), de spitse doozen (soemboel), kommen (bokor), sirihstellen (tjepoeri en lantjang), schalen (bèri), waterkommen (petjatjapèn), spuwvazen (paidon), enz. Dit alles vindt men in de groote staande vitrine. In de kleine vitrine zijn eenige kleinere voorwerpen bijeengebracht, eveneens inzending van den Soesoehoenan van Soerakarta, benevens een doos van gesneden ivoor en zilver, afkomstig van wijlen den Pangeran van Demak. Daar liggen ronde doozen (bogem), van goud en zilver, al of niet met edelsteen bezet, armbanden (gelang), kommen voor gambir, vaasjes voor sirihbladen (tjongtong), een kam der bedaja's, een mes (wedoeng), enz.

In de tweede kleine vitrine bevindt zich een interessante verzameling van zilver en gouden vaatwerk en een zeer uitgebreide collectie edelgesteenten, op allerlei wijzen gezet en behorende tot een bruidsdracht. Tevens liggen hier een tweetal stokken met kunstig gedreven gouden knoppen. Deze inzendingen zijn van Pasoeroean, Gresik en Blora.

OOST-JAVAANSCH PRAUWEN

Het Java Instituut verzocht mij bij de opening van deze tentoonstelling een korte verhandeling te houden over de hier opgestelde modellen, in aansluiting met de demonstratie van de prauwen in natura welke op 24sten, 25 en 26sten 1926 gehouden (wordt) aan den Oedjong te Soerabaja.

Voor ik er toe overga eenige bijzonderheden over deze vaartuigen mede te deelen, moet ik opmerken, dat bij de organisatie van deze tentoonstelling en vooral bij het verzamelen van eenige typen van prauwen van Oost-Java en Madoera te Soerabaja gebleken is, dat dit onderwerp een studiemateriaal vormt van enormen omvang.

De korte tijd, die mij beschikbaar is gesteld voor de voorbereiding van een en ander liet niet toe een scherp overzicht over het geheel te verkrijgen. De demonstratie en de tentoonstelling moet dan ook slechts worden beschouwd als een middel om de belangstelling op te wekken, voor een zeer belangrijk punt in de Inlandsche samenleving, de prauwvaart, de vischvangst, het vrachtvervoer en daarmee samenhangende scheepsbouw en tal van andere bedrijven.

De betrekkelijk weinige gegevens, die in den voorafgaanden tijd verzameld zijn kunnen worden, hebben den indruk gevestigd, dat de bouw van prauwen in deze streken niet meer een van de belangrijkste industrieën is, hoewel nog dagelijks honderden visschers de zeeën rond de kusten van Java, Madoera en omliggende eilanden bevolken. De vrachtvaart schijnt mij echter toe eenigzins in verval te zijn, hetgeen in den tegenwoordigen tijd van sneller en dus goedkoper vrachtvervoer per mechanisch bewogen vaartuigen wel te begrijpen is. Ik meen echter te moeten opmerken, dat deze vaart echter niet geheel als „uit den tijd” moet worden beschouwd en herinner daarbij aan de vele riffen, banken en ondiepten, die het op talrijke plaatsen onmogelijk maken voor stoomschepen om de kust dicht te naderen en ook zal m.i. voor tal van plaatsen in dat geval blijken, dat het vervoer van de handelswaren naar en van de laadreddes voor de stoomschepen beter per prauw dan over land kan geschieden. Hieruit moge wel blijken dat bij een studie van het prauwenvraagstuk de vrachtprau niet mag worden vergeten. Veel belangrijker zijn echter de vischprauwen. Ik behoef in dezen kring niet uit te weiden over de rol die de visch speelt in de volksvoeding. Men zal wel algemeen overtuigd zijn, dat de vischvangst bevorderd dient te worden en een zeer groot deel van die bevordering maakt uit het vergemakkelijken van de gelegenheid tot het bouwen van goede, doelmatige en zeewaardige prauwen. Men dient zich hierbij allereerst de vraag te stellen, hoe dan zoo'n goede prauw wel gebouwd moet zijn. Het voorkomen van zoovele verschillende typen wijst al op de moeilijkheid bij de beantwoording van die vraag. Men kan toch veilig aannemen, dat ieder type zich wel zooveel mogelijk aangepast zal hebben aan de omstandigheden van de plaats vanwaar zij afkomstig zijn, ten eerste wat be-

treft de soort en vorm van de kust en de havens of kali's, waar de prauwen hun tehuis hebben, in de tweede plaats de hydrografische en meteorologische omstandigheden van het vischwater en ten derde de soort visscherij die wordt uitgeoefend. Natuurlijk heeft ook de aard van de bevolking, hun adat (hun geschiedenis), de ter plaatse verkrijgbare grondstoffen om prauwen, zeiltuigen en vischgerei te vervaardigen invloed op de vorm en versiering der vaartuigen. Geenszins is echter uitgesloten dat bij een nauwkeurige bestudeering der verschillende soorten zal blijken, dat verbeteringen aan te brengen zijn, welke of wel de vangst verbeteren, of wel de voortbeweging en misschien ook de veiligheid verhoogen. Het invoeren van zulke verbeteringen is een zeer delicate zaak, een bevolking, die jaren en jaren gevischt en gevaren heeft met een bepaald soort prauw is natuurlijk zeer moeilijk te overtuigen van het feit, dat een andere methode beter is.

Bij de samenstelling van deze inleiding vond ik adviezen van bestuursambtenaren, kenners van land en volk, waarbij een aantal jaren geleden radicale wijzigingen in de vischmethode, bij het invoeren van motoren als voortbewegingsorgaan, ernstig ontraden werd, daar men ervan overtuigd was, dat deze, toch zeer zeker niet te ontkennen *verbeteringen*, geen ingang zouden vinden bij het zeevarende volk. Uit al deze dingen blijkt al, hoe overwaard het is de belangstelling voor de prauwenvaart in grooten kring te wekken. Hoewel er reeds verschillende studien omtrent het onderwerp zijn verschenen, stelt het Java-Instituut zich voor, uit deze tentoonstelling en de daaraan verbonden demonstratie en vooral uit de dieningevolge opgewekte belangstelling een schat van gegevens te verzamelen, welke dan kunnen dienen tot verbetering en uitbreiding van het prauwenbedrijf ten gunste van de Inlandsche bevolking.

Ik zal nu overgaan tot bespreking van eenige typen. Hier in Oost Java zijn nagenoeg alle voorkomende typen van Madoereeschen oorsprong. Wel hebben zich in verschillende plaatsen aan de Javakust de vorm van de modellen aan plaatselijke omstandigheden aangepast, maar de oorspronkelijke Madoereesche vorm is bijna in alle typen terug te vinden. Een uitzondering hierop maken de prauwen van de Oostelijk gelegen eilanden Sepoedi, Raas en de Kangean archipel, waarvan helaas noch modellen, noch prauwen in natura aanwezig konden zijn en die een sterk Makassaarsch of Boegineesch karakter hebben. Behalve bij de sleepprauwen, de tjoenias, is van Westerschen invloed op vorm en tuig zeer weinig te bespeuren. De genoemde tjoenias zijn de gewone laadprauwen, welke gebruikt worden om de goederen van wal naar de ter reede liggende schepen en omgekeerd, te vervoeren. Zij worden veelal gebouwd op prauwenwerven, onder Europeesch beheer. Zij zijn oorspronkelijk van Chineesch type en kunnen meestal met riemen worden voortbewogen. Een enkele maal zijn zij ingericht om een klein zeil te voeren. Deze beide laatstgenoemde methoden van voortbeweging worden echter alleen gebruikt wanneer sleepgelegenheid geheel ontbreekt, de vaart welke er mee bereikt wordt is meestal niet eens voldoende om de stroom te overwinnen. Een te Soerabaia voorkomende type voor de binnenvaart is, een door boomen voort bewogen laadprauw, tjomprèng genaamd;

zij varen meestal vracht op de kali Brantas tusschen Soerabaia, Kediri en Toe-loengagoeng. Westersche invloed is eveneens terug te vinden in de prauw pinis, vermoedelijk afgeleid van het Engelsche woord pinnance, een groote prauw met twee masten met Westersch tuig. In Oost-Java komt verder nog voor de lamboet, eigenlijk een gewone sloep.

De oervorm van de Inlandsche prauw is die van een uitgeholden boomstam. In zeer vele typen is deze vorm zuiver terug te vinden, ja de meeste kleine prauwen bestaan nog uit uitgeholde boomstammen al dan niet met katir, vlerken. Toen de behoefte om zich verder in zee te wagen ontstond, kwam men ertoe grootere vaartuigen te bouwen, die toen natuurlijk niet meer uit één stuk konden worden gemaakt, de oorspronkelijke vorm bleef echter min of meer gehandhaafd. Een uitzondering hierop maken de sampans. Het woord sampan is van Chi-neeschen oorsprong, het beteekent drieplank, hetgeen dus aangeeft dat deze prauwen oorspronkelijk al uit verschillende deelen werden gebouwd. Echter is de naam sampan ook in gebruik geraakt voor prauwen welke uit zuiver Inlandsche typen zijn voortgekomen, zoodat hierbij eenige verwarring heerscht.

Van de vischprauwen is een veel voorkomend type de prauw majang, die wordt gebruikt voor de visscherij met het pajang net, de zegen. De pajangvisscherij is te beschouwen als hoogzee visscherij. In het algemeen is de prauw majang een lang en scherp gebouwd vaartuig, in de mid-scheeps plat van bodem.

De lengte varieert tusschen 9 en 16 M. de breedte is meestal ongeveer 3 M. De prauw is veelal van djatihout vervaardigd en heeft dan een levensduur van 10 tot 15 jaar. De prauw heeft één mast, geplaatst op ongeveer $\frac{1}{2}$ van de lengte, van voren af gerekend. Het zeil is vervaardigd van dun zeildoek en driehoekig van vorm. Aan den bovenkant is het zeil bevestigd aan een zware bamboe, de pëmbaoen, aan de onderzijde is een lichtere bamboe, de panggiling aangebracht. Met een touw, de pengèrèt lajar, loopend van de pëmbaoen naar het einde van de panggiling, kan het zeil worden opgeheschen, waardoor het geen wind meer vangt. Het zeil wordt geheschen aan een val, poepoesan benarik baoen genaamd. De prauw majang is in het algemeen zeewaardig en een goed zeiler, hoewel meestal niet bijzonder hoog aan den wind kan worden gezeild. Karakteristiek voor de majang zijn de naar binnen gekromde stevens, die voor verschillende plaatsen van afkomst in vorm en versiering verschillen. De mast heeft een achteruithouder, waaraan in Oost Java een S. vormig verlengstuk wordt gevonden, pëlandang genaamd. Zooals men bij de verschillende modellen kan zien, zijn hieraan veelal rijke versieringen aangebracht.

Het roer, pantjër, is eigenlijk niets anders dan een lange riem, opgehangen aan een paal, goeltoenggoel geheeten. Bij windstilte wordt de prauw majang voortbewogen door middel van riemen, dajong. De riemen zijn meestal kort en worden door aan de boorden bevestigde stroppen gestoken. Als bijzonderheid zij hierbij vermeld, dat in de meeste plaatsen bijzondere maatregelen voor de vervaardiging in acht moeten worden genomen, teneinde bij het visschen een goede vangst te verkrijgen. Zoo mogen in de prauwen te Pasongsongan geen ijzeren

spijkers verwerkt worden, evenmin mag koperwerk worden aangebracht. Ook moeten roer, zeilen en andere onderdeelen aan speciale eischen voldoen, voortvloeiende uit het geloof der bevolking. Vermoedelijk wordt hierdoor de vorm van de uiteinden van de stevens, evenals de versiering beheerscht.

Ik merk hierbij nog op dat in het algemeen de Madoereesche prauw geen losse stevens heeft, maar dat de steven eigenlijk één geheel uitmaakt met de kielplaat. In de majang prauwen is de ruimte onder de doften eigenlijk bestemd voor het bewaren van visch, deze ruimte wordt pětah genoemd. Als ankers worden gebruikt, soms ijzeren ankers, podji geheeten en houten ankers, manggar genaamd. Een enkele maal vindt men prauwen van het majang-type, bestemd voor vrachtvervoer. Daarbij ziet men dan in het midden meestal een afdak aangebracht. De groote majangs voor de visscherij hebben dikwijls een kleine prauw als hulpwerkvaartuig op sleeper, djoekoeng panganak of silèman genaamd.

Groote majangs hebben nimmer, kleinere typen zelden vlerken.

Zeer veel verschillende namen treft men voor majang-prauwen aan, veelal hangt de naam af van de plaats van herkomst. Enkele van de hieronder vermelde namen vindt men onder de geëxposeerde modellen terug.

Koentings zijn groote majangs, voorkomend langs de N. kust van Java westen Soerabaia. Kolèkans treft men o.a. aan in Pasoeroean; deze soort heeft niet het daarstraks genoemde S. vormige verlengstuk aan den achteruithouder van den mast. Mondèt is een naam voor groote majangs van Madoera. Op Poeloe Kambing in Straat Madoera wordt het daar voorkomende type balatè genoemd. Pègons treft men in West Java aan, Bèsé aan de N. kust van midden Java. Majang prauwen visschen in volle zee met den zegen, de pajang, welke bestaat uit een zak, de kakontjong, waarin de visschen moeten komen en dat door een versterkt gedeelte, Sérangoeh, verbonden is aan de hoeloe pajang, het midden, terwijl aan de voorzijde vleugels, pantjoran, zitten. De wijde van de mazen van zoo'n net varieert met de soort visch waarop wordt gevischt. De levensduur van het net is meestal minder dan een jaar.

Iedere prauw heeft op een bepaald vischterrein een bamboe drijver, tendak of ontjëm genaamd, verankerd liggen. Aan het begin van de vischperiode wordt zoo'n drijver gelegd op een plaats, waar men denkt veel visch te kunnen vangen. Iedere prauw heeft één ontjëm, die meestal op een bijzondere manier is gemerkt. Aan het ankertouw zitten op ongeveer 15 vadem diepte klapperbladeren, lèrèp, bevestigd, die moeten dienen als lokmiddel voor de visch. Het telkens weder precies terugvinden van de eigen ontjëm, nadat de prauw naar de thuishaven is geweest om de gevangen visch af te leveren, bewijst welk een kundig navigator de Inlandsche zeeman wel is, wanneer men daarbij in aanmerking neemt dat de ontjëms dikwijls in volle zee buiten zicht van den wal liggen en de eenige orientatie hulpmiddelen voor den visscher bestaan uit eenige hooge bergtoppen en enkele hem bekende sterrebeelden.

De juiste vischtijd wordt vooraf bepaald, waarbij meestal de stand van bepaalde sterrebeelden als uitgangspunt van een vrij ingewikkelde berekening wordt ge-

nomen. Is de prauw bij de ontjëm aangekomen, dan wordt het gunstige vischuur afgewacht en daarna het anker van de drijver gelicht. Het gedeelte van het ankertouw, waaraan de klapperbladeren bevestigd zijn, wordt weer te water gelaten zoodat dit recht naar beneden hangt. De pajang wordt dan rond de drijver uitgeroeid, zoodat het net in een groote bocht om het rechtop hangende stuk ankertouw komt te liggen. Intusschen is een van de leden der bemanning te water gesprongen en op de ontjëm gaan zitten, op het juiste moment moet hij het touw ophalen en over het net heenwerpen. Waarop dan dadelijk wordt ingehaald. Soms is de vangst ineens voldoende om huiswaarts te kunnen keeren, soms wordt de geheele handeling één of meermalen herhaald. De vischtochten duren meestal van 2 tot 4 dagen.

De bemanning van de prauw majang bestaat bij deze visscherij uit den djoe-roemoedi, de schipper, voorts de pendéga toeroen, die belast is met het bovenbedoeld werk op de ontjëm, de pendéga pajang, die het net uitzet en verder ongeveer 9 roeiers, de pendéga dajong.

Vele soorten visch worden met de pajangvisscherij gevangen, een groot gedeelte wordt in de kustplaatsen verduurzaamd tot ikan pindang. De verdeeling van de opbrengst geschiedt in de meeste plaatsen volgens een vast schema, dat afhankelijk is van plaatselijke gebruiken, verleende voorschotten enz.

Het is hier de plaats om te herinneren aan het groote aantal bedrijven dat met de visscherij ten nauwste samenhangt, zooals de tevorengenoemde vischverduurzaming, de vervaardiging van de bedrijfsbenodigdheden daarvoor, de zoutdistributie, de fabrikage van manden, vervoer naar en verdeeling over de consumenten, enz., en wederom blijkt hieruit de belangrijke plaats die de prauw in het leven van de Inlandsche bevolking inneemt.

Als tweede hoofdsoort moet genoemd worden de prauw djoekoeng. In het algemeen bestaat bij deze soort de romp uit een uitgeholden boomstam. De zee-gaande djoekoengs hebben een verhoogd boord, ook deze prauwen hebben een mast, waaraan een trapeziumvormig zeil wordt gevoerd.

De djoekoengs zijn gewoonlijk zeer smal en het typeerende van deze soort vaartuigen is, dat zij, om meer steun in het water te hebben bij het zeilen, aan beide of aan een zijde uitleggers of vlerken hebben. Deze vlerken bestaan uit zware bamboes, die drijfvermogen hebben en door middel van gebogen balkjes aan den romp van de prauw zijn bevestigd. Bij het „bij den wind” zeilen, gaan dikwijls aan de loefzijde een of meer leden van de bemanning op de vlerk zitten om het noodige tegenwicht te geven.

Ontelbare soorten djoekoengs treft men aan, eenige namen worden hieronder genoemd, van welke namen men enkele onder de tentoongestelde modellen kan vinden.

Blandoengan komen voor in Bangil en Banjoewangi in verscheidene afmetingen. Djoekoeng sampan zijn iets breeder dan de blandoengan.

Djoekoeng djala hebben één vlerk en een verhoogd boord, kandjang genaamd. Djoekoeng djaring uit Banjoewangi zijn vrij groot en hebben gevorkte stevens. Djoekoeng mantjing zijn iets kleiner dan de voorgaande en hebben een driehoekig zeil, zij worden gebruikt voor de visscherij met lijnen en haken. Eveneens tot dit doel worden djoekoeng mantjingan gebezigd, welke naam op de Noordkust van Madoera voorkomt.

Djoekoeng pajang is een groot type, dat voor de reeds hiervoor genoemde pajang visscherij wordt benut. Voor de visscherij met klein model pajang netten gebruikt men de djoekoeng pangopèkan.

De djoekoeng djoeloeng is een kleine vlerk prauw, waarvan de achterstevén uitgesneden is als een vischstaart. Zij dankt haar naam aan de visch djoeloeng, welke lang en spits gevormd is.

Voor het inzamelen van schildpadeieren te Besoeki wordt de djoekoeng djepit gebruikt, welke een afgeknotte voorstevén heeft.

Om tengiri te vangen wordt te Madoera de djoekoeng molangan gebruikt. Een kleine op Sapoedi voorkomende djoekoeng is de maloan. De eenvlerkige kleine djoekoeng patètétan wordt voor de kustvisscherij gebezigd en is bemand, met een man, evenals de eenvlerkprauw djoekoeng djaringan.

De sèkong is een goed zeewaardige djoekoeng met een bodem, die breeder is dan de ruimte tusschen de boorden, gemeten aan de bovenzijde. Te Toeban worden grootere modellen sèkong met den naam sèntéh aangeduid. Zij hebben een trapeziumvormig of driehoekig zeil en worden zoowel voor de visscherij als voor den handel gebruikt.

Nog vindt men voor de lijnvisscherij de kleine djoekoeng karèket. In Banjoewangi wordt op de kali's aangetroffen de zeer kleine djoekoeng djatèn of djoekoeng mandit. Zij voeren een wit geschilderde plank aan een kleine uithouder. s'Avonds bij maanlicht wordt door de schittering van de plank de visch opgeschrikt, waardoor deze boven water springt en veel kans heeft in het prauwtje terecht te komen.

Behalve dat een enkele maal met djoekoengs de pajang visscherij wordt uitgeoefend, vischt men meestal met djala's, djarings en met lijnen.

Onder djala verstaat men netten, die door een man kunnen worden behandeld. Zij hebben den vorm van een cirkel en worden vlak over het water uitgeworpen. De met steen of lood verzwaarde rand zakt sneller onder het wateroppervlak dan het midden, waaraan een touw bevestigd zit. De visschen welke zich onder het net bevinden, raken daarin verward en worden aldus mede naar boven gehaald.

Djaring zijn rechtopstaande netten die overeenkomen met de haringnetten, zooals die op de Noordzee worden gebruikt. De visch moet er met den kop inzwemen en daarna doen de kieuwen dienst als weerhaken, waardoor de visch aan het net blijft hangen.

Het visschen met lijnen, waaraan haken, pantjing, bevestigd zijn, geschiedt zowel met stilliggend vaartuig als onder zeil zijnde. In dit laatste geval wordt de visch gelokt door een aan de lijn bevestigd wit lapje, geitehaar of kippenveer. Bij een bepaalde vaart, die de visscher op een meesterlijke wijze weet te schatten, beweegt zich dit lokmiddel onder een bepaalde trilling door het water en trekt de aandacht van de visschen. Onder meer wordt de tengiri zoo gevangen.

Hoewel misschien niet precies meer onder Oost Java en Madoera te rekenen, meen ik toch een enkel woord over de prauwen van een zeer belangrijk vischcentrum, de Kangean Archipel, niet weg te mogen laten.

Zooals reeds opgemerkt in den aanvang, konden helaas noch modellen, noch prauwen in natura te Soerabaia worden verzameld en moet volstaan worden met een tweetal schetsen, welke uit het archief van den Assistent Resident van Soemenep zijn opgediept. De twee daarop voorkomende typen, de pedjala en de soppek zijn van Boegineeschen oorsprong. De rechthoekige Boegineesche zeilen zijn vermoedelijk ontstaan naar het model van de vierkante razeilen van de oude Oost-Indië vaarders. Trouwens in vele Boegineesche modellen zijn vormen terug te vinden, die aan de schepen van onze voorouders herinneren. Met de pedjala wordt de pajang visscherij uitgeoefend, met de soppek mantjingt en djaringt men. De prauwen blijven soms tot twee maanden achtereen uit, waarbij de visch op droogvallende zandplaten wordt ingezouten.

Ook wordt naar schildpadeieren, sisih of panjek, gezocht.

Te Sapekan moet een goed ontwikkeld scheepsbouw bedrijf van deze vaartuigen bestaan.

Als handelsprauwen treft men heel veel djangolan aan, welk woord transport- of beurtvaartuig beteekent. Zij hebben de typisch naar voren en achteren verlengde en uitstekende kielbalk, de boorden gaan voor en achter over in een plat, dwarsstaand vlak en zijn meestal met fraaie gekleurde figuren versierd. Een vischprauw in vorm overeenkomend met de djangolan is de alis-alis. Het zijn uit planken opgebouwde vaartuigen, meestal wat kleiner dan de djangolan. Een kleine alis-alis is nog de mandjangan, welke echter weinig wordt gebruikt. De naam idjon-idjon wordt vermoedelijk ook gebezigd voor prauwen van het alis type.

Een andere vorm van dit type is de pedoewang, waarvan de kleinere soorten kroman genoemd worden. Soms zijn vlerken aangebracht, gewoonlijk hebben deze prauwen twee masten. Te Sampang worden zij weder pëgon genoemd. Te Banjoewangi komt nog een groot type laadprauw, de sampan talango voor. Beoosten Madoera vindt men de snelvarende teklètèk voor handel en visch-

vangst. Kolèkan treft men aan de Noordkust van Java voor personen en vrachtvervoer aan. Sentih zijn Madoereesche handelsvaartuigen met een scherpe kiel en naar binnen gebogen stevens. Voor kalktransport tusschen Java en Madoera bezigt men de platbodems kěntěng. De bekende tambangans te Soerabaia dienen voor de overtocht naar Madoera.

De hier opgesomde typen en namen zijn natuurlijk geenszins volledig, terwijl het ook mogelijk is dat er nog verschillende onjuistheden in voorkomen. Bij de samenstelling van deze inleiding is gebruik gemaakt van het voorkomende betreffende dit onderwerp in de Encyclopedie van Ned.-Indië, de desbetreffende artikelen in het Indische Boek der Zee, gegevens uit eenige stukken, welke zich in de archieven van Bestuursambtenaren uit den Oosthoek bevinden of wel op andere wijze zijn verzameld konden worden, en tenslotte is gepoogd bij een kort bezoek in eenige prauwencentra wetenswaardigheden op te sporen. Zooals reeds in den aanvang gezegd, dient het geheel dan ook slechts als een middel tot het opwekken van de algemeene belangstelling en moet deze tentoonstelling met de daaraan verbonden revue gevolgd worden door een diepere studie, waarvoor meer tijd beschikbaar behoort te zijn. Voor de 35 millioen menschen die Java en Madoera bevolken, is de visch een onmisbaar voedsel, in het goederen en personen vervoer zal de prauw nog lang, zoo niet eeuwig, een groote rol blijven spelen, duizenden vinden hun levensonderhoud in hēt uitoefenen van de zeevaart en in de aanverwante bedrijven.

Moge de aandacht, die bij dit congres op het prauwenvraagstuk wordt gevestigd, de oorzaak zijn dat onze liefde voor Insulinde zich paart aan de liefde voor de zee en dat wat daaruit geboren wordt zich ontwikkelt ten voordeele van de Inlandsche bevolking.

Soerabaia, 15 September 1926.

C. R. MERKUS.

Lijst van tentoongestelde Prauwen-modellen

No.	Type	Plaats herkomst	Gebruik
1	Golekan	Sampang	Goederenvervoer
2	Golekan	Sampang Banjoeates	idem
3	Prahoë mantjingan	Sampang Ketapang	Vischvangst
4	Prahoë alis-alis	Sampang Ketapang	idem
5	Pegon of djangolan	Sampang	Goederenvervoer
6	Blate	Sampang Poeloe Kambing	Vischvangst
7	Blate	Sampang Poeloe Kambing	idem
8	Djoekoeng	Sampang Poeloe Kambing	idem
9	Djoekoeng penang- kap ikan dengan djaring	Sampang Tandjoeng	idem
10	idem	Sampang Demoengan	idem
11	Prahoë mantjingan pe- nangkap ikan dengan pantjing	Sampang Banjoe anjer	idem
12	idem	Sampang Tandjoeng	idem
13	Prahoë pemajang se- temang	Soemenep Amboenten Timoer	idem
14	Prahoë pemajang se- gambar	Soemenep Amboenten Timoer	idem
15	Prahoë pemajang se- tamas	Soemenep Amboenten Timoer	idem
16	idem	idem	idem
17	Prahoë pemajang se- sekkas	Soemenep Amboenten Timoer	idem
18	Djoekoeng pemajang	Soemenep Beloek Radja	idem
19	idem	idem	idem
20	Prahoë pemajang	Soemenep Pasongsongan	idem
21	idem	Soemenep Padangdangan Barat	idem
22	idem	Soemenep Pasongsongan Barat	idem
23	Prahoë pedoeang	Soemenep Dapinda	Goederenvervoer
24	Prahoë Djoekoeng	Soemenep Legoeng Barat	Vischvangst
25	Prahoë Tjeplak	Soemenep Kebondada Barat	idem

No.	Type	Plaats herkomst	Gebruik
26	Sampan Pandit	Soemenep Kebondada Barat	Vischvangst
27	Djoekoeng Majang	Sampang Tandjoeng	idem
28	Sampan Golekan	Soemenep Kadoeloek	Goederenvervoer
29	idem	idem	idem
30	Sampan Djaring	idem	Vischvangst
31	idem	idem	idem
32	Prahoë Katji	idem	idem
33	Prahoë Katji	Soemenep Kadoeloek	idem
34	Sampan Tambangan	Soemenep Kadoeloek	Personenvervoer
35	Kroman	Bangkalan Madoeng	Goederenvervoer
36	Djoekoeng pemantjing	Bangkalan Madoeng	Vischvangst
37	Les-ales	Bangkalan Sepoeloe	Vischvangst
38	Polangan	Bangkalan Sepoeloe	Goederenvervoer
39	Panetetan	Bangkalan Sepoeloe	Vischvangst
40	Djangolan	Bangkalan Kwanjar	Goederenvervoer
41	idem	Bangkalan Soekolilo	idem
42	idem	Bangkalan Kwanjar	idem
43	Les-ales	idem	Vischvangst
44	Golekan	Bangkalan Sepoeloe	Goederenvervoer
45	Pegon of Mandjangan	Bangkalan Kamal	Vervoer en vischvangst
46	Padoean	idem	Goederenvervoer
47	Djoekoeng Padoean	idem	Vischvangst
48	Djangolan	idem	Goederenvervoer
49	Les-ales	idem	Vischvangst
50	Golekan	idem	Goederenvervoer
51	Prahoë Pantjing	Sitoebondo	Vischvangst
52	Prahoë Tambangan	Sitoebondo	Personenvervoer
53	Prahoë Marengan	Sitoebondo	Vischvangst
54	Prahoë Ijoenia	Sitoebondo	Goederenvervoer
55	Prahoë Majang	Sitoebondo	Vischvangst
56	Prahoë Sampan	Pasoeroean	Personenvervoer

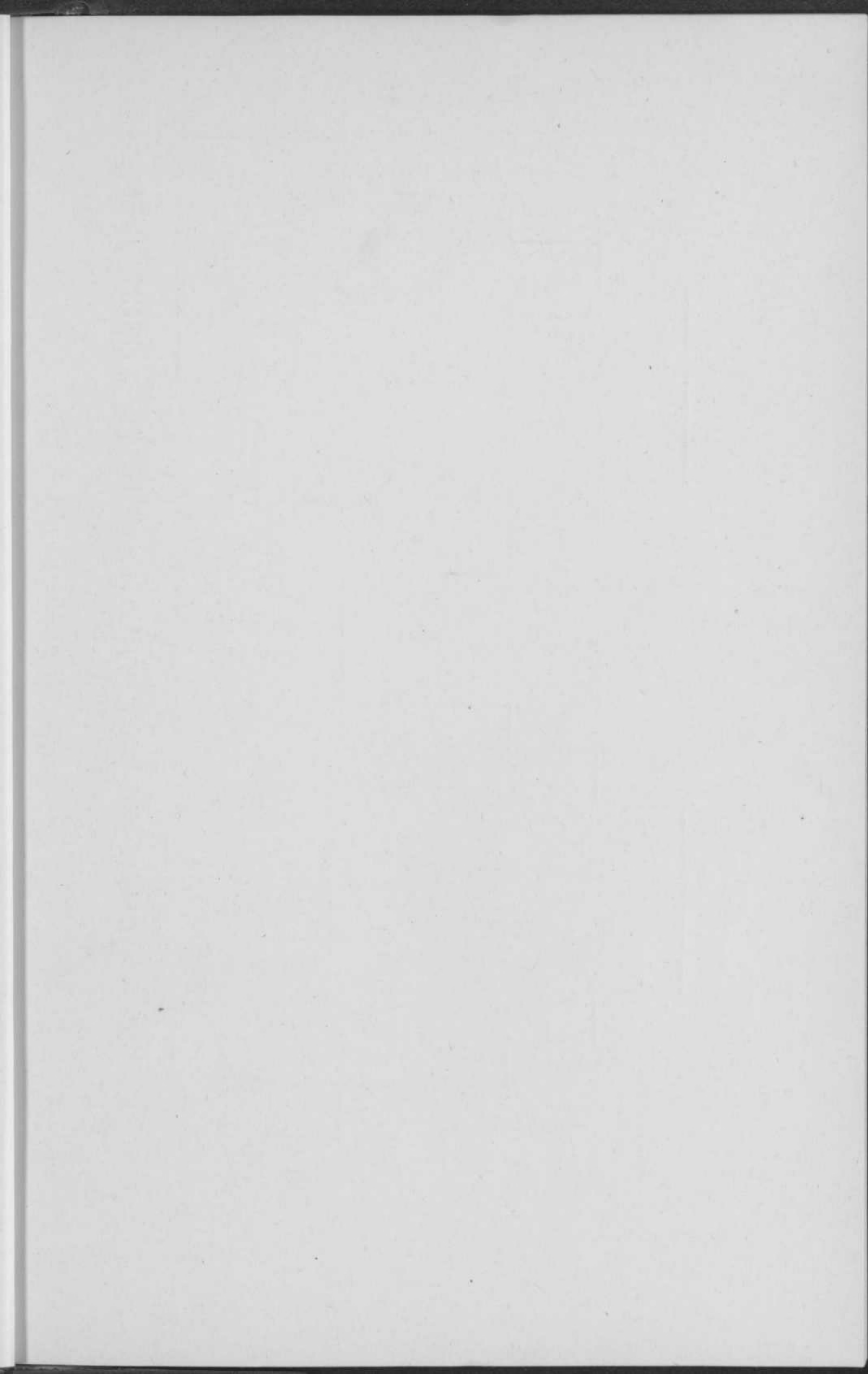
No.	Type	Plaats herkomst	Gebruik
57	Alis-alis	Pasoeroean	Vischvangst en vervoer
58	Djoekoeng	Pasoeroean	Vischvangst
59	Golekan	Grissee	Goederenvervoer
60	Tjoenia (53 kojang)	Probolinggo	idem
61	Pegon	Probolinggo	idem
62	Djoekoeng	Probolinggo	Vischvangst
63	Praho Majang	Probolinggo	idem
64	idem	Probolinggo	idem
65	Praho Mantjing	Bangil Kalianjar	idem
66	Praho Djaring	Bangil Kalianjar	idem
67	Golekan	Banjoewangi	Goederenvervoer
68	Golekan of idjon idjon	Grissee	idem
69	Djangolan	Grissee	idem
70	Djoekoeng Tambangan	Banjoewangi	Personenvervoer
71	idem	idem	idem
72	Djoekoeng penambang	idem	Vischvangst
73	Langgoet	idem	Vrachtvervoer
74	Djoekoeng pemantjing	idem	Vischvangst
75	Djoekoeng Post	idem	Vervoer
76	Djoekoeng pemantjing	idem	Vischvangst
77	Pinis	idem	Vrachtvervoer
78	Pinis	idem	idem
79	Idjon idjon	Rembang	Vischvangst
80	Bese	idem	idem
81	Mentrik	idem	idem
82	Djoekoeng	idem	idem
83	Polangan of Tjadjangan	idem	Goederenvervoer
84	Antjon antjon	idem	Vischvangst
85	Tjemplong	idem	Goederenvervoer
86	Praho Majang	Toeban	Vischvangst
87	Praho djoekoeng	idem	Vischvangst
88	Pin's	Soerabaia	Goederenvervoer
89	Djoekoeng	idem	Vischvangst

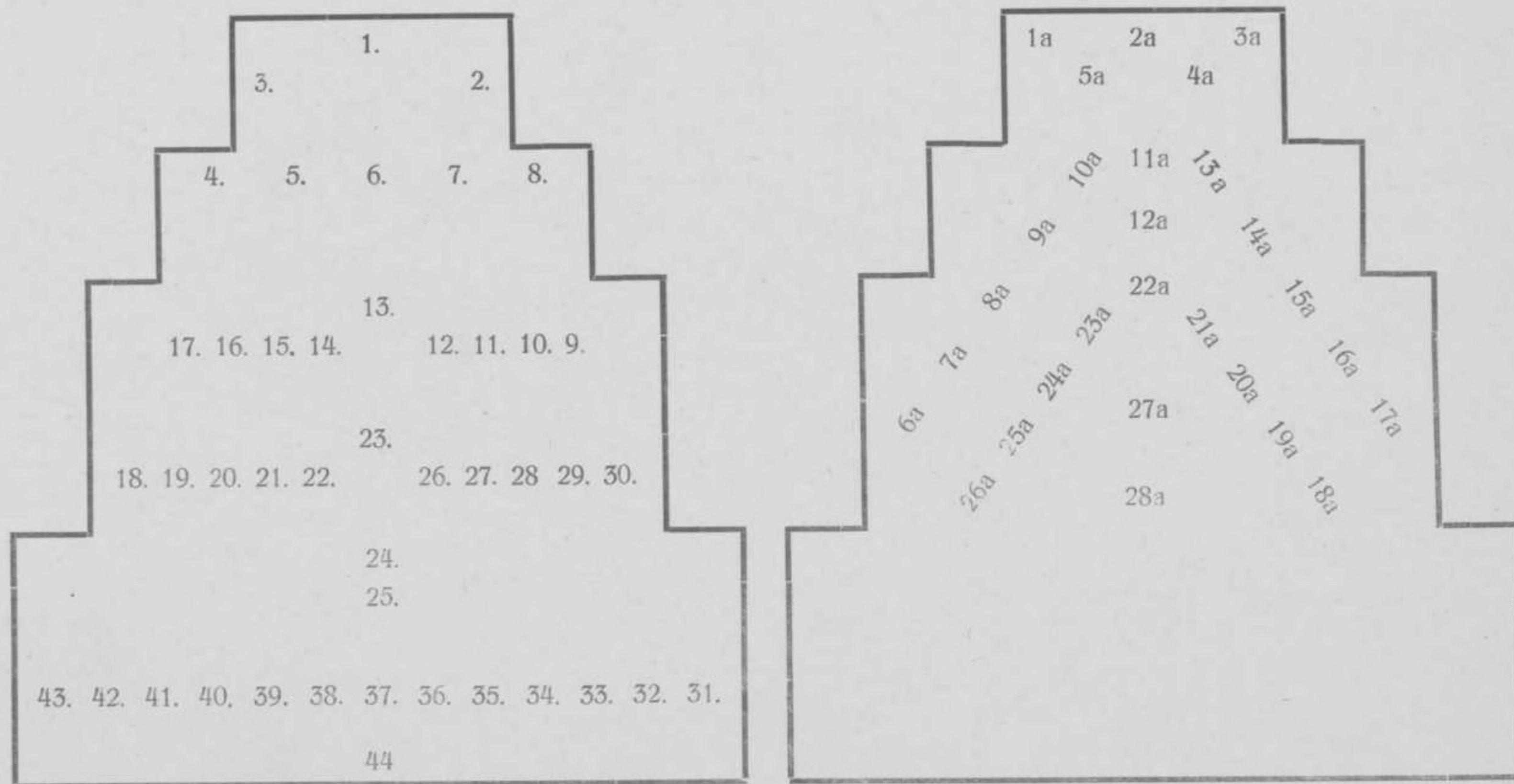
INZENDING SOLO.

Katrangan barang - barang Mardigoeno ing Soerakarta.

Ongko oeroet.	PRATELAN NAMINIPOEN BARANG.	KATRANGAN.
1	Dampar	Pesoengsoeng saking para habdi dalem, koendjoek Sampejan dalem ingkang Witjaksono ingkang Sinoehoen Kangdjeng Soesoehoenan nalika djoemeneng 25 taoen.
2	Plaraban dampar	
3	Plangkan paketjohan	Pasoengsoeng saking poetro santono dalem oegi nalika djoemeneng 25 taoen.
4	Kakapa (Kambil Watangan)	Ingkang tjemeng agemipoen Pangeran Adipati Anom Ingkang idjem agemipoen Pangeran Poetra dalem.
5	Kakapa (Kambii Watangan)	
6	Trisoelo (Waos tjengkeh tiga)	Dadamelipoen tijang pendjagi koetbah.
7	Waos (Koedi)	
8	Tjis }	Ageming panganten Poetro dalem.
9	Tjis } Angkoes	
13	Waos (Koedi pandjang)	Ageming Poetro dalem Ageming Pangeran padintenan.
11	Moengosiral	
12	Semartinandoe (towok)	Tjantiking bahito ingkang kagem metoek garwodalem saking Madoero.
13	Waos pegon	
14	" "	Agem pangeran Adipati Anom
15	Tjokro ambarangin	
16	Kampoeh pradan	Pirantos koetbah
17	Kampoeh parang roesak barong	
18	Kampoeh limar	
19	Djedjeran (oekiran) tjatjah 36	
20	Ringgit Poerwa	
21	" Madija	
22	" Gedog	
23	" Klitik	
24	" Madoera	
25	Rodjomolo	
26	Songsong soengsoen	
27	Mimbar	

Ongko oeroet	PRATELAN NAMANIPOEN BARANG	KATRANGAN
28	Kotah Album Soerakarta	Hijasanipoen soewargi Kangdjeng Raden Adipati Sosrodiningrat ingkang kaping II
29	Koersi templek	
30	" "	
31	Kenaf "	
32	" "	
33	Koersi oekir-oekiran	
34	" " "	
35	" " "	
36	Kenaf " "	
37	Gajor " " alit	
38	Warongko gading wangoen tjapoe	
39	Garan pangot saking gading	
40		
41	Pentot teken saking gading	
42	" " " "	Sirak segawon Tijang ngadig
43	" " " "	

OPSTELLING VAN WAPENS EN LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN
UIT MADOERA.

WAPENS EN LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN VAN MADOERA.

- 1 Roti Kaloeng, boksijzer
- 2 Djeddhoer, grassnijder
- 3 Damoek, klapperopener
- 4 Gemboengan, riet en hout-
kapmes
- 5 Tadjhi, dolkje
- 6 Binet, driekantige dolk
- 7 Golok besar, poesaka wapen
- 8 Danoek kénék, klapperopener
- 9 Tjabang, afweerwapen
- 11 Lantjoer ajam, riet en hout-
kapmes
- 12 Sadek bhangoj, riet en hout-
kapmes
- 13 Keris daoenan, kris
- 14 Manding, riet- en houtkapmes
- 15 Tjleret " " "
- 16 Tjeleng moghoeg "
- 17 Golok ketjil, dolk
- 18 Goeding, klapperopener
- 19 Tjalok kodhik, kapmes
- 20 Pengotek besar "
- 21 Kapal-kapalan, mes
- 22 Glati "

- 1a Kedjhin, ploegijzer
- 2a Pangghapan, rijstsnijder
- 3a Djhigghan, ploegijzer
- 4a Pangerat kenek, mes
- 5a Pejol, mandenmakersmes
- 6a Tjettra, kapmes
- 7a Sadaek bhangbhangan
grassnijder
- 8a Modhoes kapmes
- 9a Birdak "
- 10a Tjakkong "
- 11a Pemasat, tabaksnijder
- 12a Baddhoeng, bijl
- 13a Dadak, kapmes
- 14a Bedhoeng, klapperopener
- 15a Pellong, kapmes
- 16a Sadak larbang, grassnijder

- 23 Nangghala, poesakawapen
- 24 Pistoel koeno, pistool
- 25 Keris kenek, kris
- 26 Pengotek ketjil, mes
- 27 Laddhing kontjok "
- 28 Laddhing tandoek "
- 29 Tjadak, kapmes
- 30 Tjadak larngang, kapmes
- 31 Tongket, wandelstok
- 32 Tjlorot, kapmes
- 33 Koner landjhang, slagwapen
- 34 Tlangkas, klewang
- 35 Peleng, slagwapen
- 36 Lembhing, spies
- 37 Roti kaloeng, boksijzer
- 38 Tombhak, spies
- 39 Konir pandak, slagwapen
- 40 Rombes, grassnijder
- 41 Kembang toro, kapmes
- 42 Boeloe adjam "
- 43 Godo knuppel
- 44 Senapan koeno, snaphaan

- 17a Pemasat besar, tabaksnijder
- 18a Tjanek besar, kapmes
- 19a Laddhing boekoeng "
- 20a Tjalok djangghar, klapper
opener
- 21a Boedhing tandoek, kapmes
- 22a Sossok, schoffel
- 23a Bedhoeng ghebbhang
klapperopener
- 24a Tjanek, kapmes
- 5a Pentoeng "
- 26a Kapak, bijl
- 27a Patjoel, patjoel
- 28a Tjalok kenek, kapmes
- 29a Nangghala, ploeg
- 30a Salagha, eg
- 31a Pangonong, eg.

TOONEEL

Het Javaansche tooneel heeft zich, zooals ieder tooneel, ontwikkeld uit religieuze ceremoniën. In het geval van het Javaansche tooneel waren dit ceremoniën, riten, die thuis behooren in een primitief geordende samenleving uit lang vervlogen dagen; zij stonden in verband met de toen heerschende beschouwing van het heelal en van de menschenmaatschappij. Voor een groot deel is deze religieuze beteekenis van het tooneel thans verdwenen of althans vervaagd. Men wordt er nog slechts aan herinnerd door enkele nu nog bestaande gebruiken en door het onder Javanen algemeen heerschende gevoelen, dat het tooneel een dieperen zin verbergt.

Men onderscheidt in het oude Javaansche tooneel twee groepen: het poppenspel (wajang in engeren zin) en het maskerspel (topèng). Beide zijn reeds oud; in oud-Javaansche werken uit de 11e en 12e eeuw vindt men de wajang reeds vermeld. In de loop der tijden hebben wajang en topèng echter, zooals te verwachten is, een aanzienlijke ontwikkeling doorgemaakt, die hier niet in bijzonderheden vermeld wordt; slechts de voornaamste variaties van het Javaansche tooneel, poppenspel en maskerspel, worden kortelijk opgesomd.

Elke variatie heeft een vast repertoire, bestaande uit tooneelstukken, ontleend aan één of meer verhalen-cycli: met één variatie van tooneel (bijv. wajang golèk) kan men slechts bij wijze van curiositeit tooneel stukken spelen, die tot het repertoire van een andere variatie (bijv. wajang poerwa) behooren. Het aantal personen van elke verhalen cyclus is bepaald en beperkt; daardoor heeft elke variatie van tooneel, het zij poppenspel of maskerspel, ook een bepaald aantal personen of karakters, die op een door de traditie nauwkeurig voorgeschreven wijze uitgebeeld worden. Schepping van nieuwe personen of karakters, nieuwe uitbeelding is beperkt binnen het raam der traditie. Deze verschilt niet zelden sterk van landstreek tot landstreek.

I A De meest verbreide variatie van tooneel is het poppenspel, en wel in het bijzonder het spel met leeren poppen (Mal.: wajang koelit). De poppen zijn uitgeslagen uit geprepareerd buffelleer en geheel beschilderd of verguld; de armen zijn in schouders en ellebogen beweegbaar door middel van twee beenen staafjes, aan de handen bevestigd. Bij de opvoering, steeds 's nachts gehouden, worden de poppen in een pisang stam gestoken; ze leunen tegen een wit scherm, dat verlicht wordt door een er boven hangende lamp. Degenen die vóór het scherm zitten zien de poppen; die er achter zitten de schaduwen op het scherm. Thans is het de gewoonte dat de mannen vóór, de vrouwen achter het scherm zitten.

De verhalen, die door het leeren-poppenspel worden vertoond, zijn velerlei. Er zijn er, die ontleend worden aan de oud-inheemsche Javaansche mythologie. De meeste zijn echter verhalen uit de mythologie die zich op Java ontwikkeld heeft rond om de helden van Voor-Indische verhalen, de Pandawa's en Rama. Deze tooneelstukken heeten poerwa-lakon's. Ook verhalen, die tot de cycli van Pandji en van Damar Woelan behooren, worden met de wajang koelit vertoond.

Als voorbeelden van leeren-poppenspel zijn op deze tentoonstelling aanwezig:

a. Een stel wajang's, voor poerwa-lakon's met scherm (kelir) en kist voor het bewaren der wajang's (kotak), eigendom van Z. H. den Sultan van Jogjakarta.

b. Een stel wajang's, eveneens voor Poerwa-lakon's uit Bandawasa, eigendom van den Regent.

c. Een wajang, voorstellende Dasamoeka met loshangend haar, afkomstig uit Pasoeroean.

Bij de inzending uit Soerakarta vindt men ook eenige uitgezochte wajang's. Daarbij zijn er, die gebruikt worden in poerwa-lakon's, maar ook die dienst doen bij het opvoeren van tooneelstukken, behorende tot de cycli van Pandji (gedog-lakon's) en van Damar Woelan (kroetjil-lakon's). Allen zijn het eigendom van Z. H. den Soesoehoenan.

I B Een tweede onderafdeeling van het poppenspel is het spel met platte houten poppen, voorzien van beweegbare leeren armen (wajang-kroetjil of klitik). Dit platte-houten-poppenspel komt vooral in de stranddistricten en in Oost-Java voor. Er worden tooneelstukken mee vertoond, die behoreen tot de cycli van Damar Woelan (klitik Madjapahit) en van Ménak (klitik Arab)

Als voorbeelden zijn in deze tentoonstelling opgenomen:

a. Een verzameling klitik-poppen, in het bezit van Mr. Klaverweiden te Soerabaja. De opsomming der namen volgt hier achter.

b. Een groot stel klitik-poppen uit Gresik in partikulier Javaansch bezit.

Hierbij is ook opgesteld het uitgesneden scherm, zooals dat bij de wajang klitik gebruikt wordt.

I C Een derde onderafdeeling van het poppenspel is het spel met ronde houten poppen, hiervan zijn aanwezig:

a. Poppen die men laat dansen na een wajang voorstelling als nabootsing van het dansen der dansmeisjes.

Twee zijn er het eigendom van P. A. A. Mangkoenagara VII, een behoort bij het kroetjilstel uit Gresik.

b. Poppen die narren (badoet) voorstellen (5) en die gebruikt worden bij de kroetjil voorstelling. Zij behoreen ook bij het kroetjil-stel uit Gresik.

II De tweede variatie van het Javaansche tooneel is het masker spel. De spelers hebben de maskers voor hun gezicht doordat zij een leertje, dat van binnen in het masker bevestigd is, tusschen de tanden houden. In Oost Java en de Stranddistricten bindt men de maskers ook wel om. De spelers spreken zelf niet, ze dansen alleen: hun rol wordt gezegd door den dalang. Alleen de narren en bedienden spreken zelf: vaak hebben die dan ook slechts halve maskers.

Het maskerspel heeft tot repertoire tooneel stukken ontleend aan de verhalen cycli van Pandji, van Damar Woelan en van Ménak.

Ook poerwa lakon's worden in verschillende stukken door het masker spel vertoond.

Van al deze topèng's volgt hieronder de vermelding der namen.

Van topèng's zijn op deze tentoonstelling aanwezig:

a. Een verzameling topèng's uit Soemedang, eigendom van den Patih. Hierbij ook één masker afkomstig uit Tasik Malaja. Deze topèng's dienen voor poerwa lakon's.

b. Een verzameling topèng's uit Malang, eigendom van den Regent. Ze zijn nieuw. Hierbij bevinden zich ook de diademen, kronen en gloriën evenals de wajang koelit uit leer uitgeslagen, die de spelers dragen.

c. Een verzameling topèng's uit Gresik, eigendom van den Kapitein Chinees Tjoa Sien Tik. Zij dienen voor tooneelstukken behorende tot de cycli van Pandji en Damar Woelan.

d. Een verzameling topèng's uit Soerakarta, rechts het eigendom van Z. H. den Soesoehoenan, links dat van P. A. A. Mangkoenagara. Al deze masker's doen dienst in gedog-lakon's.

e. Een verzameling Topèng's uit Balie, het eigendom van P. A. A. Mangkoenagara. De verhalen die hiermee vertoond worden, zijn heel anders dan de Javaansche; slechts ter vergelijking zijn deze maskers hierbij tentoongesteld.

f. Een verzameling maskers uit Soerabaja of Madoera, eigendom van Dr. Klaverweiden te Soerabaja. Met deze maskers kunnen tooneel stukken, behorende tot de verhalencycli van Pandji van Damar Woelan en van Ménak vertoond worden.

Alle tooneelvoorstellingen worden begeleid door gamelanmuziek. Op deze tentoonstelling zijn als voorbeelden van gamelan's, tevens merkwaardig om het houtsnijwerk, aanwezig :

a. een gamelan uit Bangkalan afkomstig van de voormalige Sultans aldaar, blauw van kleur en rijk versierd met verguld lofwerk

b. een gamelan uit Pasoeroean, erfstuk van het Regentengeslacht Nit Adiningrat, aldaar.

Topèng's uit Soemedang.

(Verzameling van den Patih van Soemedang.)

Bovenste rij, van links naar rechts.

- 1 Bima (groen) ✓
- 2 Ardjoena (wit) ✓
- 3 Kresna (geel) ✓
- 4 Baladewa (Aladara, lichtrood) ✓
- 5 Angkawidjaja (wit) ✓
- 6 Soejoedana (groen) ✓
- 7 Doersasana (donkerrood) ✓

- 8 Karna (geel) ✓
- 9 Aswatama (lichtrood) ✓
- 10 Djajadrata (lichtrood) ✓
- 11 Satyaki (lichtrood)
- 12 Poenggawa Astina (lichtrood)
- 13 Sasrawana (donkerrood) ✓
- 14 en 15 Poenggawa's (donkerrood) ✓

Tweede rij, van links naar rechts.

- 16 Poetri (wit) ✓
- 17 Pandita (geel) ✓
- 18 Kombajana (geel) ✓
- 19 Bomantaka (lichtrood) ✓
- 20 Anoman (wit) ✓

Onderste rij, van links naar rechts

- 21 Sèmar (wit) ✓
- 22 Tjèpot (donkerrood met zwarte vlekjes) ✓
- 23 Tjatrik (loodkleurig) ✓
- 24 en 25 Togog (lichtrood, met losse onderkaak)
- 26 Oedawala (lichtrood met zwarte vlekjes) ✓
- 27 Détya Wadasngampal (zwart) ✓
- 28 Kala njingis (zwart)

Topèng's uit Malang.

(Gemaakt door Pak Raèni, district Singasari, Malang,
eigendom van den Regent van Malang.)

Bovenste rij, van links naar rechts.

- 1 Praboe Klana
Rood
- 2 Praboe Klana
Rood
- 3 Raden Patah (Dewi Sekartadji
als man)
Geel
- 4 Klana
Wit
- 5 R. Pandji Toewa
Groen

- 6 R. Pandji nom (jongere broeder van
R. Pandji Toewa)
Groen
- 7 Raden Goenoengsari (jongere
broeder van Dewi Sekartadji)
Wit
- 8 Raden Kartala
Blauw
- 9 t/m 12 Kadang Kadéjan (jongere
broeders van R. Pandji)
Rood

Tweede rij, van links naar rechts.

- 13 en 14 Vorstinnen (Ratoe's)
Rood
- 15 Pandita
Donkerrood
- 16 Patih Sabrang (Rijksbestuurder van
een overwalschen Vorst) Rood
- 17 t/m 20 Sabrangan (Overwalsche
krijgslieden) Rood

- 21 t/m 23 Wadon (Prinsessen)
Geel
- 24 Emban (dienares)
Rood met witte strepen over
het voorhoofd

Onderste rij van links naar rechts.

25 Boeta Tjakil
Rood

26 en 27 Boeta
26: rood, 27: blauw.

28 Bapang
Rood

29 Patradjaja
Blauw

30 Wadalwardi
Wit

31 Ménak Djingga
Groen

32 t/m 45: 10 diademen (Tekes, soepitan-djamang) 1 Kroon (Koeloek, Topeng-Tropong) 3 Gloriën (èndong-praba) 3 stel beenringen (gongsèng)

Wajang kroetjil uit Soerabaja.

(Van links naar rechts.)

- 1 Patih Bistak nagari Merdajin.
- 2 Radja Kistaham nagari Merdajin
- 3 Tangsoel Ngalam nagari Ngeroem
- 4 Klana Toendjoeng Sèta nagari
Toendjoeng Poeri
- 5 Patih Lindoe Sagara nagari
Toendjoeng Poeri
- 6 Patih Lindoe Pratala nagari
Toendjoeng Poeri
- 7 Praboe Tanggoelang Djagad
nagari Noesa Kambangan (lampahan Djati koesoemo)
- 8 Patih Songga Boewana nagari
Noesa Kambangan.
- 9 Toeminggoeng Ménak Sopal nagari
Prabalingga
- 10 Toenenggoeng Ménak Liwoeng
nagari Basoeki
- 11 Kjahi Rongga Lawè Toeban

- 12 Boepati Soerèngrana nagari Daha
- 13 Batara Katong Soeltan Madioen
(Lampahan Mataram, Sènapati)
- 14 Ménak Djingga Adipati
Balambangan.
- 15 Demang Dajoen.
- 16 Radja Marmadi nagari Kalkarid.
- 17 Dewi Andjasmara
- 18 Dewi Poejengan
- 19 Dewi Bahita
- 20 R. Lajang Koemitir.
- 21 R. Damar Woelan
- 22 Bagènda Amir Ambijah.
- 23 R. Ngabdoellah
- 24 Patih Logendèr.
- 25 R. Kartala (Kadiri)
- 26 Pandji Wanèng pati (Djanggalala)
- 27 Radja Lamdahoer nagari Sarandil.

Topèng's uit Gresik.

(Eigendom van Babah Tjoa Sien Mik, Kapitein der Chineezzen)

Rechter groep, onderste rij, van rechts naar links.

80 Soegriwa (wit. 63)	75 Djajabardahisada (wit 37)
79 Patih Kapi Djembawan (wit 20)	74 Bradjanata (blauw 21)
78 Bagawan Raktabaskara (wit 32)	73 Tjandrakirana (groen 51)
77 Nini Doerga (wit 56)	72 Arja Lasmana (groen 79)
76 Sekar Tadjì (wit 83)	71 Djajalangara (groen 86)

Rechter groep, tweede rij van onder, van rechts naar links.

70 Bratasena (wit 78)	65 Lemboe sari (wit 108)
69 Klana Praboe Djaka (wit 16)	64 Pratala marijam (rood 96)
68 Klana (rood 3)	63 Trisirah (geel bruin 35)
67 Djaja Asmara (wit 67)	62 Kadejan (geel bruin 3 ^e)
66 Djaja Madanda (loodkleurig 17)	61 R. Sindjlanglaga (lichtrood 75)

JT
vgl. Regenerings Almanak
1926. II:

Rechter groep, derde rij van onder, van rechts naar links.

60	Pangéran Samber njawa (rood 47)	55	Lemboe sanga (rood 39)
59	Ganggasoera (rood 52)	54	Kadéjan (bruin 30)
58	Bradjanata (rood 99)	53	Klana Prawira sabda (rood 59)
57	R. Bratasena (bruin 48)	52	Indradjit (rood 14)
56	Toemênggoeng Baroengkala (bruin 80)	51	Soejoedana (licht bruin 88)

Rechter groep, vierde rij van onder, van rechts naar links.

50	Kadéjan (rood 26)	45	Lemboe Amiséna (oranje 81)
49	Djajasantika (rood 95)	44	(98) Talangpati (donkerrood)
48	Patih Djanggala (licht rood 101)	43	(11) Basoebi (lichtrood)
47	Djajasinga Angoerangin (rood 9)	42	(2) Kaneka poetra (donkerrood)
46	Kadéjan (rood 38)	41	(97) Kadéjan (oranje)

Rechter groep, vierde rij van boven, van rechts naar links.

40	(29) Kadéjan (lichtrood)	35	(1) Astrawidjaja (wit)
39	(58) Arja Tandawaroe (lichtrood)	34	(72) Koesoemawarna (wit)
38	(44) Dastarata (lichtrood)	33	(106) Goenoengsari (wit)
37	(46) Sanghjang Tjatoerbadya (goud)	32	(77) Goenoengsari (wit)
36	(36) Kadéjan (lichtrood)	31	(73) Prawira tjana (wit)

Rechter groep, derde rij van boven, van rechts naar links.

30	(71) Ratoe Koenti (lichtgroen)	25	(60) Radja Ranggapoetra (groen)
29	(109) Batara Kamadjaja (donker- groen)	24	(64) Pandji Rawitan (lichtgroen)
28	(94) Doersasana (donkerblauw)	23	(84) Sadoela (lichtrood)
27	(93) Kresna (donkerblauw)	22	(55) Kili Soetji (lichtrood)
26	(68) Pandji Sinoerengpati (donker- groen)	21	(57) Sadewa (lichtrood)

Rechter groep, tweede rij van boven, van rechts naar links.

20	(87) Ārja Kramawidoera (licht- rood)	16	(82) Pandita Rara (wit)
19	(25) Poetri ing Tjangtjangan (lichtrood)	15	(15) Pandji sepoeh (wit)
18	(19) Pandji Soetra (wit)	14	(107) Mindaka (wit)
17	(18) Prameswari (wit)	13	(85) Astradigoena (wit)
		12	(89) Soepadmi (wit)
		11	(90) R. M. Waringin Kembar (wit)

Rechter groep, bovenste rij, van rechts naar links.

10	(61) Praméswari Kadiri (wit)	5	(50) Soerèngrana (wit)
9	(100) Koemoedaningrat (wit)	4	(102) Sanghjang Asmara (goud)
8	(92) Tjoendaga (wit)	3	(43) Batara Rama (goud)
7	(22) Poetri ing Sisdipatra (wit)	2	(42) Angrèni (goud)
6	(69) Poentadewa (goud)	1	(110) Djajaprawata (wit)

In het midden, van boven naar beneden.

1a (62) Bagawan Abijasa
2a (23) Newata

3a (147) Bagong
4a (73) Bramana Konda

Linker groep, bovenste rij, van links naar rechts

1 (27) Radja Lamkatara (donker- rood)	6 (6) Kartala (donkergroen)
2 (5) Soeramadanda (lichtbruin)	7 (65) Djaja Soedarga (rood)
3 (8) Demang Wesdi kisin (donker- bruin)	8 (10) Rangga Wirangsang Boemi (zwart)
4 (2) Kanékapoetra (lichtrood)	9 (31) Antaredja (donkergroen)
5 (139) Kebo Tedas (donkerbruin)	10 (4) Trikaja (rood)
	11 (91) Kramataba (lichtbruin)

Linker groep tweede rij van boven, van links naar rechts.

12 (28) Wagrasinga (lichtbruin met zwarte strepen)	18 (49) Pantjatnjana (lichtgrijs gevekt)
13 (45) Renggoebali (donkergroen)	19 (74) Patih Singanata (donker- rood)
14 (129) Bantèng (lichtgrijs)	20 (23) Newata (lichtrood)
15 (122) Kala srenggi (donkerbruin)	21 (70) Boeta Karna (donkerrood)
16 (125) Sangsampati (roodbruin)	22 (53) Prasta (donkerbruin)
17 (104) Djanoela (lichtgrijs)	

Linker groep, derde rij van boven, van links naar rechts.

23 (165) Boeta (lichtbruin)	28 (41) Ménak Djingga (zwart)
24 (141) Kala Wingwang (half wit, half donkerblauw)	29 (12) Praboe Anggada (lichtgrijs)
25 (140) Kala Doerga (donkerblauw)	30 (54) Praboe Kiskenda (rood)
26 (40) Kebo Radjasa (donkerbruin)	31 (105) Kapi Sangara (oranje)
27 (66) Baja laksana (wit)	32 (7) Anila (donkerblauwgroen)
	33 (33) Kapi wara (licht grijs)

Linker groep, vierde rij van boven, van links naar rechts.

34 (124) Sadita (bruinrood)	41 (163) Moeka (donkerbruin)
35 (126) Saba (bruinrood)	42 (149) Watoe gloentoeng (donkerblauw)
36 (112) Bardi (lichtrood)	43 (117) Tjotjak rawoen (lichtbruin met strepen)
37 (154) Toegoedjaja (lichtrood)	44 (120) Prasonda (donkerblauw)
38 (127) Andoenila (donkerbruin)	
39 (103) Soenda (vuilgeel)	
40 (111) Djaja lemboe (roodbruin met een donkerblauwe vlek)	

Linker groep, vierde rij van onder, van links naar rechts.

45 (123) Emban (lichtrood met stipjes)	51 (134) Soedoek goenting (lichtrood)
46 (164) Tjitrapaksi (lichtgrijs)	52 (130) Gadjah Barong (donkerblauw)
47 (148) Tragoena (lichtrood)	53 (158) Sebadjaja (bruinrood)
48 (115) Banjak Widé (donkerbruin)	54 (162) Djawa (half grijs, half lichtrood)
49 (161) Djawa (lichtgroen)	55 (138) Kapi ménda (donkerbruin)
50 (153) Demang Santa (lichtgrijs)	

Linker groep, derde rij van onder, van links naar rechts.

56 (150) Tjanda Bilawa (lichtgrijs)	62 (145) Mbok Mbana (geel)
57 (168) Majang (lichtrood)	63 (137) Kadjineman (donkerbruin)
58 (118) Soeda (donkerbruin)	64 (135) Djawala (half groen, half donkerbruin)
59 (160) Ménak Agoeng (donkergroen)	65 (151) Djawa (donkerrood)
60 (136) Djawa (lichtgroen)	66 (114) Mina Djaring (lichtroodbruin)
61 (166) Mamang Moerka (lichtgroen)	

Linker groep, tweede rij van onder, van links naar rechts.

67 (159) Toeras (donker blauwgroen)	72 (116) Menak Tjaho (bruinrood)
68 (167) Saha (donkerblauw)	73 (133) Samboe (donkerpaarsch)
69 (144) Astrapati (vuil bruingeel)	74 (156) Djawa (lichtrood)
70 (159) Gloendoeng Waloeh (donkerblauw)	75 (131) Djawa (bruingrijs)
71 (113) Saboek Giwang (donkerbruin)	76 (142) Boelmoeka (bruinrood)

Linker groep, onderste rij, van links naar rechts.

77 (128) Badar (lichtrood)	81 (152) Gaga (lichtrood)
78 (132) Ménak Tjaho (bruinrood)	82 (155) Kadjineman (lichtbruinrood)
79 (143) Majejing (vuilgroen)	83 (146) Saplawas (bruinrood)
80 (121) Dogog (Togog lichtrood)	84 (149) Sabrang djaja (lichtrood)

Topèng's uit Soerakarta.

Verzameling P. A. A. Mangkoenagara VII.

Eerste rij van boven, van links naar rechts

1 Praboe Klana Saljapati
Rood, het masker heet Kjahi
Sembada	5 Ratna Djanali Wit
2 Praboe Klana Djajapoespita
Rood	6 Pandji Kasatrijan
Groen
3 Patih Koedanawarsa
Rood	7 Raden Goenoengsari
Wit (het masker heet Kjahi
Padasih, jaartal A. J. 1789)
4 Raden Djajapoespita
(Wit)	8 Klana Tridjata
Rood (het masker heet Kjahi
Djaran-goejang, jaartal A. J. 1789)

Tweede rij van boven, van links naar rechts.

9 Dewi Mindakawati
Wit (Met jaartal A. J. 1794)	12 Dewi Koemoedaningrat
Wit
10 Dewi Ratna Djindaga (Sarag)
Wit	13 } Prinsessen (Poetri's)
11 Raden Kartala
Rood	14 } Wit (No. 15 met jaartal A. J. 1783)

Onderste rij, van links naar rechts

16	Emban (dienaar, verzorger)	
	Rood	
17	Pentoel (wit)	} komische figuren
18	Tembem (grijs)	
19 t/m 23	Danawa's (Demonen)	
	Rood, behalve No. 22, die groen is.	
24	Ronda Sembadil	
	Rood	
25	Djaka Bloewo	
	Rood	
26	Gemboeng langoe	
	Bruin	

Bijna al deze maskers (behave no's 17 en 18, 20 en 21, 23 t/m 26) zijn bestemd om, door middel van een van binnen er aan bevestigd riempje, dat de speler tusschen de tanden neemt, voor het gezicht gehouden te worden. Spelers die dergelijke maskers hebben, spreken dus niet, ze dansen slechts; de dalang zegt hun rollen.

Topeng's uit Soerakarta.*(Eigendom van Z. H. den Soesoehoenan)**Bovenste rij, van links van rechts*

1	Klana Saljapati (Sepoeh, donker-rood)	3	Pandji Tjakranagara (sepoe donker-groen)
2	Klana Djajapoespita (nèm, lichtrood)	4	Pandji nèm (goud)
		5 en 6	R. Goenoengsari (wit)

Tweede rij van boven, van links naar rechts

7	Dewi Tjondrakirana (wit)	9	Tjakranagaran (lichtrood)
8	Daèng Sosis (lichtrood met zwarte-strepen)	10	Pentoel (wit)
		11	Tembem (wi)

Onderste rij

12	Détjo Loman (lichtrood)

Topèng's uit Bali.*(Eigendom van P. A. A. Mangkoenagara VII)**Bovenste rij, van links naar rechts.*

1	Patih Gadjah Mada (lichtgeelbruin)	9	Boedak (bruin)
2	I Goesti Pandi (donkerbruin)	10	Boedak (roodbruin)
3	I Goesti Datoeh Bali Agoeng (oranje)	11	Boedak (oranje)
4	I Goesti Agoeng Maroekei (rood-bruin)	12	Boedak (oranje)
5	I Goesti Wajam Bija Sama (licht-bruin)	13	Boedak (oranjerood)
6	R. Noesahpati (geel)	14	Boedak (grijs)
7	Goesti Djambépoeli (lichtgeelbruin)	15	Boedak (bruin met stipjes)
8	Boedak (dienaar, bruin)	16	Boedak (roodbruin)
		17	Boedak (lichtrood)
		18	Boedak (lichtgeelbruin)

Tweede rij van boven, van links naar rechts.

19 Boedak islam (lichtgeelbruin)	28 Poetri (wit)
20 Boedak (vrouwelijke bediende, geel)	29 Toeminah (wit)
21 Boedak (donkerbruin)	30 Garwa Pandji (wit)
22 Boedak (lichtrood)	31 Goesti Panaroengan (lichtgrijs)
23 Boedak (lichtrood)	32 Goesti Ngoerah Si Demen (lichtrood)
24 Dalem Bèda Moeka (donkergrijs)	33 Goesti Pelangkoeng (lichtrood)
25 Boedak islam (grijs)	34 Boedak (lichtbruin)
26 Goesti Kebon Toeboeh (lichtgeelbruin)	35 Boedak (lichtgeelbruin)
27 Goesti Telabah (lichtrood)	36 Boedak (lichtgeel)

Onderste rij, van links naar rechts

37 Kaléwong (lichtgrijsrood)	42 Goesti Parèng (lichtgrijs)
38 Déwa Pasang Tamijang (roodbruin)	43 Dewa Pasang Kasa (lichtbruin)
39 Kapala désa (lichtbruin)	44 Goesti Tjan Bengawan (lichtgrijs)
40 Déwa Anggoengan (bruinrood)	45 Sira Majadinawa (roodbruin)
41 Goesti Ngoerah Pegadipan (bruinrood)	46 t/m 55 Minderen (allen wit, behalve
	47 geel, 53 rood, 54 grijs en 55 lichtgrijs)

Topèng's uit Madoera.

Rechter groep, bovenste rij, van links naar rechts

1 Arja Bradjanata (goud)	5 Koedanawarsa (roodbruin)
2 Koesmar nagari Kopah Joman	6 Arja Mangoendara (Djanggala, geelbruin)
3 Praboe Djaja nagara (Kediri wit)	7 R. Goenoengsari (Arja Malajakoe-soema wit)
4 Patih Bintara (Madjapahit)	

Rechter groep, tweede rij van links naar rechts

8 Toemenggoeng Adiradja (Djanggala, rood)	12 Kadang kadéjan Djanggala (zwart)
9 R. Koenta madi, poetra Djanggala (goud)	13 Noedjoem Bétal Djemoer nagari Merdajin
10 Patih Logendèr (zwart)	14 Patih maktal nagari Séla miring of Arja Mangoendjaja (Djanggala, roodbruin)
11 Rongga (vuurrood)	

Rechter groep, derde rij van links naar rechts

15 Djajèngrana Arab (Pandji sepoe goud)	18 Kantjana Woengoe (Madjapahit, groen)
16 Damar Woelan of Iman Soewangsa zoon van Djajèngrana (goud)	19 Pandji Asmara (groen)
17 Pandji Koedawaning pati of R. Djaja Isman zoon van Djajèngrana (groen)	20 Andajaprana (Bali, wit)
	21 Andajasari (Sabrang, wit)

Rechter groep, vierde rij van links naar rechts

22	Pawongan (emban, wit)	27	Poenggawa, Djajabadra (Kadiri,
dorkergroen)
23	Dewi Wahita (wit)	28	R. Irman zoon van Noersewan
Merdajin (wit met zwarte vlekjes)
24	Dewi Poejengan (wit)		
25	Andjasmara (roodbruin)		
26	Ragil Koenig, Onengan (geelgroen)		

Rechtergroep, onderste rij van links naar rechts

29	Patradjaja arab (donkerbruin)	33	Patra (Djanggal vuilwit met
vlekjes)
30	Pawongan (emban, si Betan wit
met vlekjes)	34	Prasonta Poerwasonta (rood)
(Bagong)
31	Pawongan (Limboek, lichtgroen
met vlekjes)	35	Sèwa (Troena, vuilgeel)
32	Sèwa (Toeras, wit)	36	Sèwa (Troena, wit)

Linkergroep, bovenste rij van links naar rechts

1	Arja Goendala (Soekadana, wit)	11	Poenggawa Kadiri Djajasantika
(lichtgrijs)
2	Patih Bistak (Bapang) nagari
Merdajin	12	Radja Marmadi nagari Kalkarid
(lichtgeel)
3	Radja Baka (Noesa Kantjana)
of Radja Lamdahoer (lichtrood)		
4	Klana Toendjoeng Sèta (goud)		
5	Toemenggoeng Ménak Sapal
(Prabalingga) (donkerrood)		
6	Praboe Djaka (Ngesam) (donker-
rood)		

Linkergroep, derde rij van l. n. r.

	Patih
13	Kala Wasésa Noesa Djaladri
Danawa (roodbruin)
14	Kala Srenggi Noesa Djaladri
(lichtrood)

Linkergroep, tweede rij van l. n. r.

7	Poenggawa Sabrang Lindoe Pra-
tala (bruinrood)	15	Kala Doerprenggi nagari Noengsa
Djaladri (donkerrood)
8	Poenggawa Sabrang Lindoe Sa-
gara (bruinrood)	16	Kala Moerka (donkergroen)
9	Danawa Kala Wadanda (rood)
Noesa Djaladri	17	Demang Dandapati nagari Mer-
dajin (Gagelang, roodbruin)
10	Kala Tjantoeka (danawa, lichtgrijs)	18	Demang Dandamoeka nagari Mar-
dajin (Gagelang, groen)

Linkergroep vierde rij van links naar rechts

	Rasaksa Pandita	24	Arja Djajèngpati (Djanggal,
roodbruin)
19	Danawa (rood)		
20	Poenggawa sabrang Daèng
Pangrèwah (rood)		
21	Demang Wirawati Walikrama
(Gagelang, lichtrood)	25	Poenggawa sabrang, Daèng Ma-
kingking (rood)
22	Demang Dandaléna (donkerrood)	26	Daèng Oebar (donkerbruin)
23	Kadang Kadéjan Djanggal (licht
rood) (Arja Djajèng Kéwoek)	27	Daèng Oebir (rood)
		28	Demang pangalasan Pak Moendoe.

Linkergroep, onderste rij, van links naar rechts.

BATIKKUNST

De batikkunst is een der meest Javaansche kunsten, over de herkomst waarvan echter nog tegenstrijdige meeningen heerschen. Teruggaande op den gemeenschappelijken grondslag met versieringskunst op gewezen doeken elders in den archipel, heeft het Javaansche batik een eigen ontwikkelingsgang doorlopen, waarbij zelfs binnen Java groote onderscheiden zijn waar te nemen. Zoowel de teekening als de kleur zijn dikwijls een aanwijzing voor gewestelijke herkomst. Zoo is wat de teekening betreft, het ovaal met ruitmotief (kawoeng) zeer geliefd in Jogjakarta, terwijl in Soerakarta het parangmotief (dwarslopende vlakken en banden met gegolfde randen) zeer gewild is. De Jogjasche patronen zijn over het algemeen forscher dan de Solosche. De figuren zijn gedeeltelijk van Hindoeschen gedeeltelijk van oud inheemschen oorsprong. Zooals bekend geschiedt de vervaardiging door indompeling in verfbaden, het uit te sparen gedeelte wordt telkens met was bedekt. De batikwas bestaat uit een mengsel van Timoreeschen bijenwas (2/3 gedeelte) en Sumatraansche damarhars (1/3 gedeelte). Deze wordt uit de tjanting (het schenkkannetje met tuitje en lang steeltje voor handvat) gegoten op het doek. Naast deze oude en betere methode wordt tegenwoordig ook met stempels gewerkt; dit tjapwerk mist natuurlijk de artisticeit van de tjantingbatiks.

MADOERA.

No.	1	Sarong	Batik	Madoera	f	20,—	
"	2	Kain	"	"	"	—,—	
"	3	"	"	"	"	—,—	
"	4	"	"	"	"	—,—	
"	5	"	"	"	"	—,—	
"	6	"	"	"	"	—,—	
"	7	"	"	"	"	—,—	
"	8	"	"	"	"	—,—	
"	9	"	"	"	Sawat kraton	15,—	
"	10	"	"	"	"	20,—	
"	11	"	"	"	"	15,—	
"	12	"	"	"	"	25,—	
"	13	"	"	"	"	25,—	
"	14	"	"	"	Kasmaran	15,—	
"	15	"	"	"	"	15,—	
"	16	"	"	"	"	20,—	
"	17	"	"	"	Sawat kontjer	9,—	
"	18	"	"	"	"	15,—	
"	19	"	"	"	"	5,—	
"	20	Tafel kleedje batik	Madoera		"	7,50	
"	21	Kain batik	Madoera		"	25,—	
"	22	Buikbanden van	Kangean		"	5,—	
"	23	"	"	"	"	5,—	
"	24	"	"	"	"	7,50	Niet te koop.
"	25	"	"	"	"	7,50	" " "
"	26	"	"	"	"	7,50	" " "
"	27	Handgeweven zijden	kains		"	25,—	
"	28	"	"	"	"	25,—	
"	29	"	"	"	"	25,—	

TASIK MALAJA.

ALLEEN OP BESTELLING.

No.	1	Oedeng	Rerang daoen penteul	f	5.—
"	2	Kain	Kolentang	"	15.—
"	3	"	Barong latarhideung	"	15.—
"	4	"	Raoek-raoek	"	12.50
"	5	"	Gèrèntèng	"	17.50
"	6	"	Koentoelioer moedoen	"	15.—
"	7	"	Kotak-kotak latar item	"	15.—
"	8	"	Rereng gede sawat	"	15.—
"	9	"	Daoen penteng	"	10.—
"	10	"	Merak ngibing	"	13.—
"	11	"	Eloeng	"	10.—
"	12	"	Kembang Koetjoeboeng	f	15.—
"	13	"	Tjamara	"	12.50
"	14	"	Nanggasasra	"	12.50
"	15	Saroeng	Doktor	"	10.—
"	16	"	Redjeng djenggat	"	8.—
"	17	"	Gèrèntèng	"	15.—
"	18	"	Limar	"	15.—
"	19	"	Djoempit	"	8.—
"	20	"	Rereng kembang	"	15.—

PEKALONGAN

Batikkerij Mevrouw R. van Zuylen.

No.	1	Kain pandjang toetoel	f	—,—	niet te koop
"	2	Kain perang menang	"	—,—	" " "
"	3	Sarong bandji 25 jaar oud	"	—,—	" " "
"	4	Sarong bandji 25 " "	"	—,—	" " "
"	5	Wajang muurkleed	"	50,—	
"	6	Taschje	"	8,—	
"	1A	Onopgemaakt taschje verguld	"	7,—	
"	2	Slofvoorstukken	"	5,—	
"	3	Boekomslag	"	7,50	
"	4	"	"	7,50	
"	5	Opgemaakt taschje verguld	"	7,—	
"	6	Tafelkleed	"	15,—	
"	7	"	"	15,—	
"	8	1 paar schutselbladen	"	30,—	
"	9	Kain karrong	"	—,—	wordt niet verkocht
"	10	Kain tjantel	"	—,—	" " "
"	11	Kain titik	"	—,—	niet te koop
"	12	Sarong gambir skèrèk	"	—,—	" " "
"	13	Kain (tjap)	"	—,—	
"	14	Een sarong met goud	"	—,—	

BANGIL.

No.	1	Kain roedjak sèntè	
"	2	" parang soedjen	
"	3	Selendang mangaran	
"	4	Kain batik pari sewoeli	
"	5	" " merak	
"	6	" " roedjak sènté	
"	7	" " sri dandie megoera manah	
"	8	Tafellooper	
"	9	" kleed lenggot bowo	
"	10	Tafelkleed mantjorod wito	
"	11	Wajang muurkleed, zonder goud	
"	12	" " met "	
"	13	" " zonder "	
"	14	" " " "	
"	15	" " " "	
"	16	Kain batik	f 3.50
"	17	" "	" 15.—

WANITO-OETOMO JOGJAKARTA.

1.	stuk kabajagoed	f 3.—	20.	klein geruit goed	f 2.10
2.	" "	3.—	21.	" " "	2.10
3.	" "	3.—	22.	" " "	2.10
4.	" "	3.—	23.	blongsong endok mimi	4.—
5.	" "	3.—	24.	djimirit	2.50
6.	dringin	2.—	25.	"	2.50
7.	tafellooper	2.50	26.	gestreept goed	2.—
8.	saboek dringin	6.—	27.	perming	2.—
9.	" "	4.—	28.	perming	3.25
10.	" "	8.—	29.	geruit goed	5.10
11.	tafellooper limaran	12.50	30.	kebaja goed	7.50
12.	" kowangan	1.50	31.	ketan iring	8.—
13.	kleine photo album	2.—	32.	djembrit	8.—
14.	groote " "	4.—	33.	plekat	2.50
15.	half wol jasgoed 9 el	13.50	34.	kembang blimbing	5.—
16.	tafellooper	1.50	35.	saroeng plekat	5.—
17.	geruit goed	2.10		Javaansche handleiding	0.25
18.	" "	2.10		Maleische "	0.25
19.	" "	2.10			
1.	kainpatroon	à 7.50	5.	kainpatroon	7.50
2.	"	7.50	6.	"	7.50
3.	"	7.50	7.	"	5.—
4.	"	7.50			

JOGJA WAJANG FIGUREN.

1. 6 kussens banaspati	5.50	5. 1 wandversiering Dosomoeko	
2. 2 " gabaksinawoer	6.—	en Sinto garoedo Djatajoe	35.—
3. 1 wandversiering Bataa		6. 2 wandversiering	
	Indro	Soejoedono	27,50
4. 1 " Banaspati	22,50	7. 1 tafellooper	9,50
		8. 1 wandversiering Dewi Sinto	20.—

GRESIK.

1. setagen sonket kitjir	12,50	12. " "	f 5.—
2. " " dringin	12,50	13. " "	4.—
3. kemben djlapan	10.—	14. " "	5.—
4. saroeng sonket	50.—	15. slendang	—
5. " "	50.—	16. sarong plangi	4.—
6. " "	25.—	17. koedoeng sonket	15.—
7. " "	45.—	18. " "	15.—
8. djindee limar	35.—	19. sarong sonket	} bruidsklee- ding
9. zijden sarong	15.—	20. badjoe bloedroe	
10. saroeng plangi	4.—	21. sonkettan kraagje	
11. " "	5.—	22. " zakdoek	

VAN VERSCHILLENDE HERKOMST.

1. (per stuk	à f 1.—	9. (per stuk	à f 3,75
(1 kadi	20.—	(9 stuks	33,75
2. (per stuk	0,95	10. (per stuk	1,30
(1 kadi	19.—	(10 stuks	20.—
3. (per stuk	1,75	11. (per stuk	5,50
(1 kadi	35.—	(10 stuks	55.—
5. (per stuk	1,70	12. (per stuk	3,50
(1 kadi	34.—	(10 stuks	35.—
6. (per stuk	1,15	13. (per stuk	3,25
(1 kadi	23.—	(10 stuks	32.—
7. (per stuk	1,10	14. (per stuk	6,50
(1 kadi	44.—	(10 stuks	65.—
8. (per stuk	1,30	15. (per stuk	1,70
(1 kadi	26.—	(1 kadi	34.—

INZENDING JOGJAKARTA

(te laat ingekomen voor opname in den catalogus.)

HOUTSNIJWERK.

In de ornamentiek en vooral die van de houtsnijkunst leeft de oude kunstzin der Javanen het best bewaard voort. Bronsgietkunst en beeldhouwkunst verdwenen of lieten weinige sporen achter, het ornament daarentegen bleef niet alleen leven, doch bleek na den hindoejavaanschen tijd krachtig genoeg om vreemde invloeden te verwerken.

Portugeesche en Hollandsche invloeden waren dit voornamelijk en men kan er de sporen van duidelijk in deuren, kasten en paneelen terugvinden. Typisch Javaansch zijn de uitgestoken wanden met de vensters met houten spijlen, de kisten, pyramide vormige medicijnkisten en spiegelkastjes, die tezamen tot de bruidschat behooren, de vogelkooien, batikstoeltjes enz. Veel Chineesche invloeden zijn overigens allerwege merkbaar, vooral in de handelscentra.

Helaas is van hindoejavaansch houtsnijwerk niets overgebleven, doch wat er in steen aan ornament over is bewijst, dat de ornamentiek zich zelfstandig heeft ontwikkeld; het huidige ornament staat dicht bij het balische dan bij het oudjavaansche. Oude vormen kan men zien aan de pijler (inzending Mangkoe Negoro VII), die naar een model in de moskee van Demak is vervaardigd; Hollandsche invloeden vertoonen de bovenlichten uit Gresik; chineesche vindt men op vele bruidskisten e. d.

Meerendeels Afkomstig van Madoera.

1-3	Wand met houtsnijwerk.
4-5	Kozijs.
6-7	Wand met houtsnijwerk.
8	Deur van een visscherswoning.
9-12	Pronkbed (No. 10 uit Gresik).
13-18	Batikstoeltje.
19-20	Batik-rek met stoel.
21	A jour bewerkt paneel.
22-34	Spiegelkastjes.
35-42	Bruidskist.
43	Kist.
44	Onderstuk.
45-53	Kistjes.
54	Doos
55	Kist met opstand.
56-61	Doos.
62	Batikstoeltje.
63	Etensdrager.
64	Speelbord.
65-66	Batik-rek.
67-68	Schutsel.
69-75	Batikrek.
76	Bruidstel bestaande uit kist, spiegelkast en pyramidevormige kruidenkist

- 77 Idem zonder kruidenkist
- 78 Kruidenkisten.
- 79 Pyramidevormig houtsnijwerk.
- 80-82 Kast.
- 83 Klamboehaken (98 stuks).
- 84-85 Wajanglamp.
- 86 Rijstmandjes (11 stuks).
- 87 Sierstuk (vogel).
- 88 Stokpaard.
- 89 Vuurwaaier.
- 90-91 Steel van een dansschild (dadap).
- 92 Vuurwaaier.
- 93 Rijstschepper.
- 94-95 Medicijnbeker-houder.
- 96-97 Bloemrek (gawangan kembang).
- 98 Sierstuk van een kast (garoeda-vogel).
- 99 Sierstuk (vogel).
- 100 Divers snijwerk.
- 101-102 Diermaskers
- 103 Sierstuk (leeuw).
- 104 Dakonspelen.
- 105 Rebab-standaard.
- 106-107 Sierstuk (naga, kop- en staartstuk).
- 108 Divers Madoereesch snijwerk (pronkbed, schutsel, kisten).
- 109 Snijwerk uit Blora.
- 110 Snijwerk uit Jogjakarta.
- 111 Snijwerk uit Gresik.
- 112-113 Snijwerk uit Djapara.
- 114 Kroonlijst van een pronkbed (Soerakarta).
- 115 Pijler (Soerakarta).
- 116 Karapan slee uit Soemenep.
- 117 Karapan slee uit Sitobondo.
- 118 Schutsel uit Soemenep.
- 119 Model van de Bangsal Kentjana in de kraton Jogjakarta.
- 120 Woning van een koopman uit Kota Gedé (bij Jogjakarta).
- 121 3 Vogelkooien (Lemongan en Gresik).
- 122 3 Bovenlichten (Gresik).
- 123 Gamelan uit Bangkalan.
- 124 Gamelan uit Pasoeroean.
- 125 Krisscheden (wrangka) en heften (oekiran) en ander snijwerk uit Soemenep en Sitobondo.
- 126-178 A jour bewerkte paneelen.
- 179 Doozen in vruchtvorm (voor sirih; hooren bij No. 59).
- 180-183 Tafels met houtsnijwerk.
- 184-185 Paneelen met houtsnijwerk.
- 186 Diverse paneelen.

OPMERKINGEN BIJ HET MADOEREESCH HOUTSNIJWERK.

De voornaamste stukken zijn :

1. Mad. **Pettè**, kist, vnl. ter opberging van kleeven en sieraden.
2. " **Katjamanggala**, spiegel.
3. " **Kotak sosen**, laadjeskast voor bedak, medicijn etc., een soort huisapotheek dus.
4. " **Djoedang**, servieskist.
5. " **Mangkrengan**, batikrek.
6. " **Randjang**, ledikant.

Het bed wordt bij het huwelijk door den man meegebracht. Daar het zeer kostbaar is, en vanwege het vele snijwerk en verguldsel de prijs wel in de honderden loopt, begint men al maanden voor het huwelijk met de vervaardiging der zaken, die tot den „uitzet" behooren.

Voor het meisje wordt bij de desalieden door haar ouders een huis gebouwd, dat zij bij haar huwelijk ter bewoning krijgt. Bouwt men zulk een huis niet, dan wordt het huis der ouders v. d. bruid voor het jongepaar ingericht, terwijl dezen zich voortaan met de keuken of een bijgebouw tevredenstellen.

Ongeveer 10 dagen vóór het huwelijk zenden de ouders van den bruidegom het ledikant naar het huis der bruidsouders. Op den trouwdag wordt de bruidegom in optocht en onder muziek naar het huis der bruid gebracht. De onder 1 — 5 opgenoemde zaken worden als oepatjara vóór en achter den bruidegom in de stoet megedragen. In de kist zijn kleeven en sieraden voor het bruidspaar gelegd, soms ook geld, al naar gelang de rijkdom v. d. bruidegomsouders.

De bruidegom neemt ook een span runderen mee, om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien.

Alles wat de bruidegom inbrengt, heet in het Mad. „bakebah", het meegebrachte.

Het wordt in het huis der bruid voor alle aanwezigen uitgeteld, en vervolgens in het huis opgesteld.

Bij echtscheiding neemt de man zijn bezit weer mee terug, behalve als er een kind is. Evenzoo wordt bij overlijden van den man alles eigendom van de kinderen.

In den tegenwoordigen tijd wordt niet meer zooveel werk gemaakt van deze artikelen, omdat ze duur zijn en bedreven houtsnijders schaarsch worden. Dikwijls gebruikt men daarom erfstukken in plaats van nieuw werk.

Een ledikant, gesneden of niet, wordt echter altijd nog ingebracht door den bruidegom. Over het algemeen is in Oost Madoera het gebruik nog meer levend dan in W. Madoera.

LIJST DER FOTO'S

Aan de rechterzij v. d. ingang.

- 1 Waterkasteel. Groote binnenpoort
- 2 Kraton te Jogja. Binnenmuur om den Sitinggil
- 3 idem Wachthuisje en ingang op den aloen-aloen
- 4 idem Oud huisje in den 2den binnenhof
- 5 idem Pendopo Kentjong
- 6 Mangkochoemen te Jogja. Pendopo binnen
- 7 Kraton te Jogja. Dalem (Gesloten deuren)
- 8 idem Dalem (Praalbed)
- 9 idem Poortje ten Noorden van de pendopo
- 10 idem Waringin op den aloen-aloen Zuid
- 11 Kraton te Solo. Zuidelijke poorten
- 12 idem Zuidelijke ingang
- 13 Landhuis van den Soenan te Paras
- 14 Solo. Mangkoenegaran
- 15 Jogja. Boeminatan, praalbed
- 16 Pendopo in de woning van een loerah
- 17 Interieur
- 18 Binnenhuis te Koedoes met Djaparasch snijwerk
- 19 Interieur van een pendopo te Spondol
- 20 Een klein waronghuisje aan den weg van Magelang naar Moentilan
- 21 Rijstschuurtje bij woningen te Koeningan
- 22 Een warongstraat in Bandjaran
- 23 Woningen bij Soebang (Poerwakarta)
- 24 Huisje uit Kp. Depok te Semarang, voorzien van een limasandak, dat in de stad uitzondering is
- 25 Woning in de kuststreek van Pekalongan
- 26 Huis van een rijken handelaar te Koedoes. Naar Europeeschen trant gebouwd
- 27 Terbojo bij Semarang thans een vrij vervallen kampong
- 28 Typische houten nokversiering als gebruikelijk bij Batang
- 29 Woning in het gebergte van Pemalang
- 30 Idem Pentjoedak van atap
- 31 Huisje in Kp. Pendrikan, Semarang
- 32 Gemoderniseerd huis te Pameungpeuk (Preanger)
- 33 Goede kampong aan Peloran
- 34 Woning uit Menes, Bantam
- 35 Oude woning uit Buitenzorg
- 36 Een oud type, doch eenigszins gemoderniseerd, te Buitenzorg
- 37 Zeer goed oud type uit Buitenzorg; de verhoogde voorgalerij wordt gebruikt als bale-bale
- 38 Nieuw type in Buitenzorg
Zij-aanzicht van een woning uit bilikmateriaal
Frontaanzicht v. e. woning uit solider materiaal
- 39 Notabelenwoning uit Bandjaran, met uitgebouwd middengedeelte der voorgalerij

- 40 Nieuwe, betere, en doelmatiger woningen aan den buitenrand der gemeente Batavia
- 41 Bijgebouw
- 42 Zijkanten hoofdgebouw
- 43 Waroeng te Bandjaran bij Band oeng
- 44 Poortje te Jogja.
- 45 Daktype
- 46 Gesloten galerij
- 47 Poortje
- 48-54 Verschillende daktypen
- 55 Gongstandaard
- 56 idem uit de oude kraton van Madoera
- 57 idem
- 58 Bovenstuk van een krobongan. Proeve van nieuw houtsnijwerk uit de Mangkoenegaran te Solo
- 59 Drie ornamentstukken
- 60 Batikrek (gawangan)
- 61 Houtsnijwerk-omlijsting
- 62 Stukken houtsnijwerk
- 63 Staatsiezetels achteraanzicht
- 64 idem vooraanzicht
- 65 Trommel
- 66 Draagstoel uit Jogja
- 67 Staatsiezetels detailvergrooting van 63
- 68 Mimbar uit Bangkalan, vooraanzicht
- 69 idem zijaanzicht
- 70 Mimbar uit Solo, vooraanzicht.
- 71 Detail van houtsnijwerk aan een achterwand
- 72 Madoereesche kast met snijwerk.
- 73 Geornamenteerd graf uit Kalpadjoe Laoe (Pamekassan).
- 74 Graf van Ratoe Iboe te Ajer Mata.
- 75 Binnenaanzicht gravencomplex te Ajer Mata.
- 76 Detail ornament van een der oudste graven te Ajer Mata.
- 77 Poortje voor de begraafplaats van Ratoe Iboe.
- 78 Poortje buiten 't gravencomplex te Ajer Mata
- 79 Poortje te Samapang.
- 80 Grafsteen van Pangeran Nata Koesoema, -Arabische tekst.
- 81 idem -Javaansche tekst.
- 82 Dalem in de kraton te Soemenep
- 83 Woningtype in de kraton te Soemenep
- 84 Paseban voor de graven van Ajer Mata
- 85 Type van een dak, achter de missigit te Bangkalan
- 86 Vijverpartij in de voormalige kraton Soemenep
- 87 Muur om het grafcomplex te Kalpadjoe Laoe (Pamekassan)
- 88 Achterzijde van een draagstoel
- 89 Draagstoel
- 90 Pasarean, zijaanzicht
- 91 Deuren met gesneden paneelen
- 92 idem
- 93 Deur en vensters van een woonhuis te Soemenep
- 94 Detail houtsnijwerk, deuropening
- 95 Pasarean, vooraanzicht (zie 90)
- 96 Houtsnijwerk in een visscherswoning in de kotta Soemenep.

VLECHTWERK

Tasikmalaja

No. 1	Hoeden van riet	f	7.—	3
2	" "	"	1.75	2
3	Hoeden	"	1.50	1
4	"	"	1.—	2
5	"	"	0.50	2
6	Sigaren kokers	"	0.75	2 stel
7	" "	"	0.50	2
8	Matten	"	1.50	2
9	Beschilderde matten	"	2.—	2
14	Hoeden	"	3.—	
15	"	"	0.90	
16	"	"	2.50	
17	"	"		
18	Tasch gevlochten bamboe	"	1.—	
19	Tafelmatjes van gevl. bamboe	"	0.12 ⁵	
20	Waaiers van gevl. bamboe	"	0.50	
21	Matten van gevl. bamboe	"	4.—	

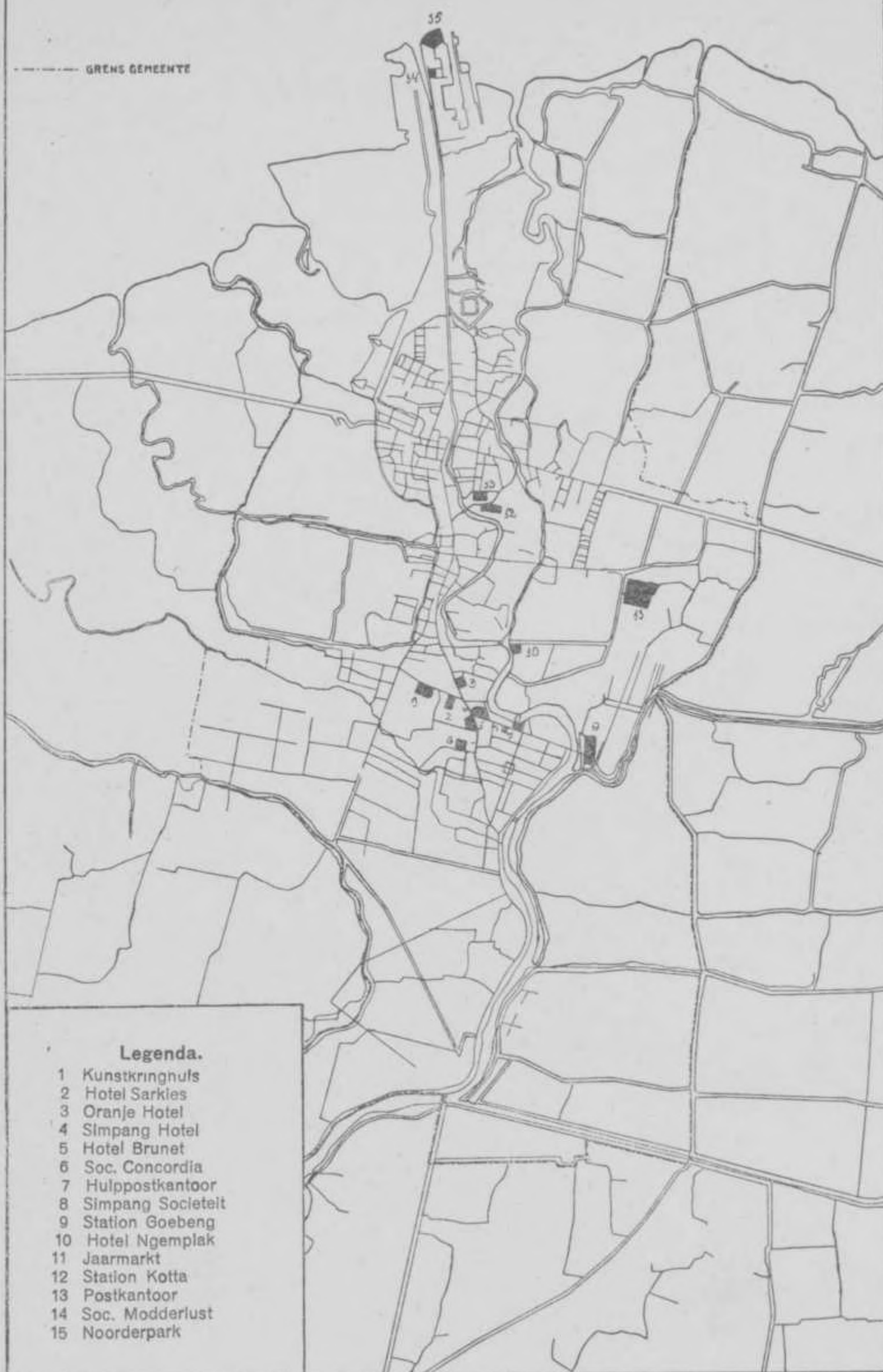
Buitenzorg

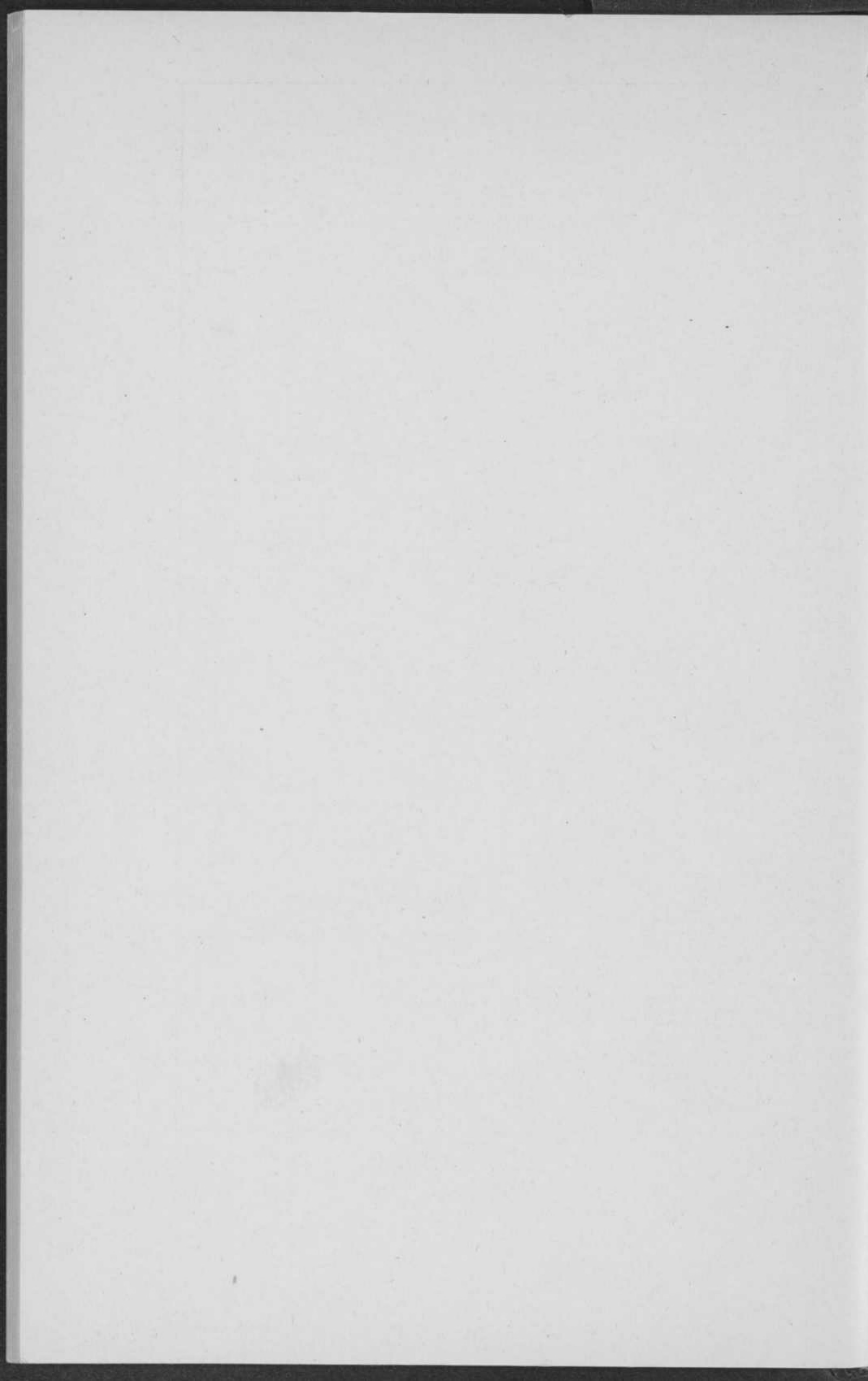
Beschilderde tjapings	" 6,—
-----------------------	-------

Soemenep

2	Groote papiermanden
4	Kleine "
1	Pasar mandje
10	Mandjes met deksel
2	Groote wakoel
2	Kleine "
2	Sigaren kokers
6	Schooltaschjes van oepik
12	Acte taschjes " "
18	Waaiers " "

KAART VAN DE HOOFDPLAATS SOERABAJA.

INHOUD.

	Bldz.
Titel	
Ets van den Kunstschilder Jos. Nicolaas	
Openingswoord Dr. Soetomo	1
Rede v/d Heer C. Citroen	2
Oud-Javaansche Bronzen	4
Nieuw-Javaansch Koperwerk	6
Goud- en Zilverwerk	7
Oost-Javaansche Prauwen	8
Lijst van tentoongestelde Prauwen-modellen	16
Inzending Solo	19
Opstelling van Wapens en Landbouwgereedschappen uit Madoera	22
Wapens en Landbouwgereedschappen van Madoera	23
Toneel	24
Topeng's uit Soemenep	27
Topeng's uit Malang	27
Wajang Kroetjil uit Soerabaia	28
Topeng's uit Gresik	28
Topeng's uit Soerakarta	31
Topeng's uit Soerakarta	32
Topeng's uit Bali	32
Topeng's uit Madoera	33
Batikkunst	35
idem (Madoera)	35
idem (Tasikmalaya)	36
idem (Pekalongan)	36
idem (Bangil)	37
idem (Wanito-Oetomo Jogjakarta)	37
idem (Jogja Wajang figuren)	38
idem (Gresik)	38
idem (van verschillende herkomst)	38
Houtsnijwerk	39
Opmerkingen b/h. Madoereesch Houtsnijwerk	41
Lijst der foto's	42
Vlechtwerk	44
Plattegrond van Soerabaia	45

